

**ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ
(НА ОСНОВІ СТАТТІ Б. ДЕФРАНКА ТА К. ПЛЕВЕТСА
“OVER-UH-LOAD, FILLED PAUSES IN COMPOUNDS
AS A SIGNAL OF COGNITIVE LOAD”)¹**

Бабяк С. А., Гриців Н. М.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена стрімким розвитком науки й техніки, а відтак поглибленням необхідності передавання науково-технічної інформації в міжнародній професійній комунікації. Зокрема, новітні дослідження в царині корпусної лінгвістики зумовлюють потребу в перекладі та впорядкуванні термінологічних одиниць.

Об’єкт наукової розвідки – англо-український науково-технічний переклад.

Предмет дослідження – лексико-семантичні трансформації в англо-українському перекладі науково-технічного тексту за спрямуванням корпусної лінгвістики.

Джерельною базою послугувала стаття Б. Дефранка та К. Плеветса “Over-uh-Load, Filled Pauses in Compounds as a Signal of Cognitive Load”² з праці “Making Way in Corpus-based Interpreting Studies” за редакційної колегії М. Руссо, К. Бендаццолі й Б. Дефранка.

¹ Роботу виконано в межах комплексної академічної теми кафедри прикладної лінгвістики «Застосунок сучасних технологій для оптимізації інформаційних процесів природної мови» в Національному університеті «Львівська політехніка». Певні тематичні напрацювання висвітлено в межах II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності «Переклад», який проходив у Львівському національному університеті імені Івана Франка (2021 р.). На конкурсі студентка С. Бабяк під керівництвом Н. Гриців отримала диплом II ступеня за наукову роботу під шифром «Паралельний корпус».

² Defrancq B., Plevoets K. Over-uh-Load, Filled Pauses in Compounds as a Signal of Cognitive Load. *Making Way in Corpus-based Interpreting Studies* / ed. by M. Russo, Cl. Bendazzoli, B. Defrancq. Singapore : Springer Nature, 2018. P. 43–64.

Мета дослідження – визначити та проаналізувати лексико-семантичні трансформації, спрямовані на подолання труднощів, які виникли під час виконання англо-українського науково-технічного перекладу.

Поставлена мета передбачає розв’язання таких завдань: окреслити поняття *науково-технічного тексту* й дослідити його основоположні властивості; описати теоретичне підґрунтя лексико-семантичних перекладацьких трансформацій; здійснити англо-український переклад науково-технічного тексту, дотичного до галузі корпусної лінгвістики; виконати перекладознавчий аналіз (на основі 21 одиниці), зосередившись на дослідженні лексико-семантичних трансформацій; укласти двомовний глосарій термінів корпусної лінгвістики, попередньо відібравши 60 термінологічних одиниць.

У науковій розвідці використано такі дослідницькі методи й прийоми: аналіз, який полягає в розчленуванні предмета дослідження на складники з метою їх вичерпного вивчення; синтез, основою якого слугує об’єднання попередньо розчленованих компонентів у єдине ціле; описовий метод, зміст якого – інвентаризація, систематизація та надання повного й точного опису мовних одиниць; вибірковий метод, що полягає в дослідженні загальних властивостей сукупності на основі вивчення особливостей об’єктів, узятих на вибірку; перекладознавчий аналіз як зіставлення тексту-джерела (англійською мовою) та цільового тексту (українською мовою) з метою визначення перекладацьких прийомів. Для укладання глосарію ми застосували комп’ютерну програму *Microsoft Excel*.

1. Дослідження стрижневих особливостей науково-технічного тексту як об’єкта перекладу

Наукова розвідка націлена на аналіз *науково-технічного перекладу*. Відтак убачаємо необхідність у висвітленні таких аспектів: поняття *перекладу* й *науково-технічного перекладу* зокрема; відмінності між текстами *технічного* й *наукового* спрямування; виокремлення визначальних властивостей *науково-технічного тексту* як об’єкта перекладу та вивчення класифікації спеціальної лексики як однієї з особливостей *науково-технічного тексту*.

Передусім розгляньмо поняття *перекладу*. Дослідниці О.В. Ключник і Г.О. Грицик зазначають: «Переклад – адекватне відтворення поняття, вираженого засобами однієї мови, за допомогою засобів іншої мови; відтворення оригіналу

з урахуванням взаємодії змісту та форми»³. Л.О. Гончаренко наводить розлоге трактування *перекладу*, як-от: «Перекладом називають процес перетворення мовленнєвого твору однією мовою в мовленнєвий твір на іншій мові при збереженні незмінного плану змісту, тобто значення»⁴. З огляду на вищенаведені визначення, наведемо наше розуміння *перекладу*. Переклад – відтворення повідомлення за врахування цільових мовних і культурних особливостей із застосуванням різних лінгвістичних засобів задля збереження плану змісту.

Зокрема, дослідження спрямоване на аналіз *науково-технічного перекладу* – перекладу, необхідного для обміну науково-технічною інформацією. Утім *науковий переклад* не можна ототожнювати з *технічним*. Покликаючись на книгу Дж. Бірна “Scientific and Technical Translation Explained: A Nuts and Bolts Guide for Beginners”⁵, зауважуємо, що розбіжності передусім пов’язані з метою текст-джерела. *Технічний текст* націлений виключно на чітке передавання даних, а *науковий текст* спрямований на аналіз і синтез інформації з подальшим обґрунтуванням ідей і внесенням нових теоретичних постулатів. З огляду на вищезазначені відмінності їх спрямування, доходимо думки, що перекладацькі стратегії, необхідні для відтворення відповідного плану змісту, різняться.

Отже, спробуємо узагальнити риси, властиві *науково-технічному тексту* (тексту-оригіналу й цільовому тексту) як поєднанню текстів наукового й технічного спрямування.

I. **Загальні властивості**, виокремлені в статті М. Германа “Technical Translation Style: Clarity, Concision, Correctness”⁶:

– **Точність**. Передавання максимально точного значення тексту оригіналу з уникненням будь-якої неоднозначності, яка дещо прийнятна в *художньому перекладі*.

– **Лаконічність**. *Науково-технічний переклад* – утілення *мовної економії*, що не потребує перманентних повторень. Хоча складні речення слугують примітною граматичною рисою науково-

³ Ключник О.В., Грицик Г.О. Труднощі науково-технічного перекладу. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1408>.

⁴ Гончаренко Л.О. Сутність поняття «переклад» в міждисциплінарному та перекладознавчому аспектах. *Молодий вчений. Серія «Філологічні науки»*. Херсон, 2017. № 11 (51). С. 196–201.

⁵ Byrne Jo. *Scientific and Technical Translation Explained: A Nuts and Bolts Guide for Beginners*. New York : Routledge, 2014. 230 p.

⁶ Herman M. *Technical Translation Style: Clarity, Concision, Correctness. Scientific and Technical Translation* / ed. by S.E. Wright, L.D. Wright. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1993. P. 11–19.

технічних текстів, головні й (за наявності) підрядні частини потребують стислого викладу думки.

– **Правильність** передбачає коректне відтворення ідей, висвітлених у тексті оригіналу, з уникненням орфографічних і граматичних помилок. Однак у цьому разі мова йде не лише про перекладацькі й лінгвістичні аспекти, а й про володіння екстралінгвістичною інформацією, пов'язаною зі змістом відповідного науково-технічного тексту, яка необхідна для виявлення хибних тверджень і протиріч у тексті оригіналу з подальшим виправленням у цільовому тексті.

II. Лексичні особливості, наведені дослідниками В.І. Карабаном⁷ та І.Ф. Шилінською⁸:

– **Насиченість спеціальною лексикою**. Примітною рисою науково-технічних текстів слугує поява спеціальної лексики, а саме: *термінів, прототермінів, передтермінів, терміноідів і псевдотермінів*. З метою уявлення можливих труднощів, з якими може зіткнутися перекладач, роз'яснімо функціонування кожного вищенаведеного лексичного різновиду. Зазначаємо, що в цьому разі послуговуємося працею О.В. Павлової «Терміни, професіоналізми і номенклатурні знаки (до проблеми класифікації спеціальної лексики)»⁹ та статтею М.І. Садовської «Peculiarities of term subclasses»¹⁰.

– *Терміни* – офіційні й узаконені в певній галузі науки чи техніки назви понять. Стрижневими властивостями термінів слугують точність значення, контекстуальна незалежність та

⁷ Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2004. 4 вид. 575 с. ; Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2018. 5 вид. 656 с.

⁸ Шилінська І.Ф. Лексико-граматичні особливості перекладу науково-технічних текстів. *Науковий вісник ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Серія «Германська філологія»* : збірник наук. праць. Чернівці, 2014. Вип. 692–693. С. 321–324.

⁹ Павлова О. Терміни, професіоналізми і номенклатурні знаки (до проблеми класифікації спеціальної лексики). *Вісник НУ «ЛП»*. Львів, 2008. № 620 : Проблеми української термінології. С. 49–54.

¹⁰ Sadovska M.I. Peculiarities of term subclasses. *Вісник НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського»*. Серія «Філологія. Педагогіка». Київ, 2015. Вип. 5. С. 133–139.

усталений характер. Наведімо приклади: *agglutinative* – аглютинативний, *anagrammatic* – анаграматичний¹¹.

– *Прототерміни* – спеціальні лексеми, які використовують до появи відповідної наукової галузі. Вони позначають уявлення, а не поняття, які виникають зі становленням певної науки. Продемонструймо: *corsage* – корсаж, *pin* – шпилька.

– *Передтерміни* – спеціальні лексичні одиниці (як-от: описові вислови; сполуки слів, поєднаних сурядним зв'язком; дієприкметникові звороти), якими послуговуються для найменування новосформованих понять. Основні відмінності *термінів* і *передтермінів* полягають у тім, що останні володіють тимчасовою природою, нестійкістю форми, невиконанням вимог стислості. Подамо приклади: *satin stich* – човниковий стібок для вишивки гладдю, *wrinkle-free fabric* – тканина, що не мнеться.

– *Терміноїди* – спеціальні лексеми, що іменують поняття, які не однозначні й недостатньо сформовані. *Терміноїди* не володіють вищенаведеними термінологічними властивостями. Проілюструймо: *raincoat* – дощовик, *swimsuit* – купальник.

– *Псевдотерміни* – спеціальні лексичні одиниці, що називають гіпотетичні поняття, які не відповідають дійсності. Наприклад: *peaked cap* – капелюшок із козирком.

– **Особливе вживання загальнонародних слів.** Мова йде про ті одиниці, які ми зазвичай уживаємо в повсякденному розумінні, не здогадуючись про їх спеціалізовані значення, дотичні до галузей науки й техніки. Наведімо приклади: *suggestion* – пропозиція, припущення (у повсякденному розумінні)/раціональне пояснення (у спеціалізованому значенні); *realize* – уявляти, проводити в життя (у повсякденному спілкуванні)/чітко розуміти суть справи (у науково-технічній літературі).

Ш. Граматичні властивості, виокремлені дослідниками В.І. Карабаном¹² та І.Ф. Шилінською¹³:

– **Насиченість складними реченнями.** Поява численних складнопідрядних і складносурядних речень, спрямованих на

¹¹ Хворостин Д.В. Англо-русский словарь лингвистических терминов. Челябинск : Записки лингвиста, 2007. 114 с.

¹² Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2018. 5 вид. 656 с.

¹³ Шилінська І.Ф. Лексико-граматичні особливості перекладу науково-технічних текстів. *Науковий вісник ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Серія «Германська філологія»* : збірник наук. праць. Чернівці, 2014. Вип. 692–693. С. 321–324.

встановлення послідовного логічного зв'язку. Зазначаємо, що ця ознака властива *українській* мові.

– **Поява особливих граматичних конструкцій**, з-поміж яких – пасивний стан, безособові форми дієслова, дієприкметникові звороти. Зауважуємо: ця риса притаманна для *англійської* мови.

Отже, ми дослідили основоположні властивості *науково-технічних текстів*, частково зосередившись і на певних розбіжностях між особливостями, притаманними текстам української й англійської мов. Осмисливши труднощі, з якими може зіткнутися перекладач, маємо намір вивчити перекладацькі методи й прийоми задля здійснення ідіоматичного *науково-технічного перекладу*.

2. Лексико-семантичні трансформації як засоби досягнення еквівалентності й ідіоматичного науково-технічного перекладу

Доволі часто побутує думка, що *науково-технічний переклад* – простий процес, ґрунтований на послівному відтворенні тексту. Проте ми підтримуємо погляд Скотта Л. Монтгомері¹⁴: *науково-технічний переклад* не можна вважати виключно денотативним актом, адже в передаванні науки не оминати певного ступеня тлумачення. Перекладач завжди стикається з певним вибором, якот: вірність цільовій/джерельній мові чи пошук гібрида. Щоправда, *переклад* загалом (*науково-технічний переклад* зокрема) зазвичай потребує орієнтації на цільову мову, позаяк мови по-різному формують (наукову) інформацію.

З метою дослідження стратегії *еквівалентності* ми послуговуємося працею Дж. Бірна “Scientific and Technical Translation Explained: A Nuts and Bolts Guide for Beginners”¹⁵. Передусім обміркуймо поняття *формальної* та *динамічної еквівалентності*.

Формальна еквівалентність передбачає відтворення всіх провідних рівнів у цільовій мові, а саме: фонологічного, морфологічного, лексичного та синтаксичного. Мова йде навіть про збереження протяжності речень, позаяк *мовна економія* – явище, яке становить особливу цінність для *науково-технічного перекладу*.

¹⁴ Монтгомері Скотт Л. Науковий переклад / переклад з англ. Г. Сташків. С. 250–257.

¹⁵ Byrne Jo. Scientific and Technical Translation Explained: A Nuts and Bolts Guide for Beginners. New York : Routledge, 2014. 230 p.

Отже формальний відповідник повинен охоплювати орієнтовно той же відтинок тексту, що й у мові-джерелі.

На противагу формальній відповідності, **динамічна еквівалентність** зосереджена радше на відтворенні в цільовому тексті того ж впливу на аудиторію, що здійснює текст оригіналу. Мета полягає в продукуванні тексту, ідіоматичного для цільової культури. Отже, мова йде про збереження *плану змісту*, а не дублювання *плану вираження*.

Наведемо *рівні еквівалентності*:

– **Денотативне значення.** Передавання концепту як об'єкта нашої зацікавленості.

– **Конотативне значення.** Відтворення стилю, частоти вживання, галузі функціонування, рівня значущості одиниці.

– **Текстуальні норми.** Мова йде про типові лінгвістичні особливості текстів, як-от: правових документів, офіційних листів тощо.

– **Прагматичне значення.** Збереження орієнтації на ті ж очікування читача, що й у тексті оригіналу.

– **Лінгвістичні форми.** Відтворення способу, яким подають інформацію, як-от: метафор, які також функціонують у *науково-технічному тексті*.

Необхідно зауважити: вибір перекладача щодо досягнення певного рівня еквівалентності залежить від жанру тексту. Наприклад, у разі здійснення перекладу *користувацької інструкції* концентруємо нашу увагу на збереженні *денотативного значення* як домінантного аспекту, у випадку *науково-популярної статті* – на відтворенні *лінгвістичних форм*, а в разі *сертифіката відповідності* зосереджуємося на виборі належних *текстуальних норм*.

Отже, задля здійснення якісного перекладу варто враховувати доцільність імплементації *формальної/динамічної еквівалентності* та зважати на збереження певного рівня *еквівалентності* з огляду на жанр тексту. Складність полягає в тому, що жоден перекладач не є цілком певен, який із рівнів *еквівалентності* необхідно відтворити у відповідному жанрі, а відтак перекладачі доволі часто покладаються на власний вибір перекладацької стратегії.

Обміркуймо *лексико-семантичні трансформації*, які використовують для здійснення якісного ідіоматичного перекладу.

Ми покликаємося на погляди В.І. Карабана¹⁶, А.О. Колесник та О.Ф. Белікової¹⁷, Л.П. Науменко й А.Й. Гордєєвої¹⁸.

Вибір варіантного відповідника – трансформація, яку застосовують для перекладу багатозначних слів за умови звернення до контексту. Полісемантичні терміни володіють кількома перекладними відповідниками залежно від кількості їхніх значень. Отже, *варіантний відповідник* – один із можливих варіантів перекладу терміна. Розрізняємо *варіантні відповідники* двох типів:

- лексеми, які зафіксовані в перекладних словниках;
- лексичні одиниці, не належні до реєстру словника.

Передусім розгляньмо терміни, чії словникові значення володіють лексико-семантичними варіантами. Наприклад, іменник *cipher* має три перекладні відповідники: 1. шифр; 2. монограма; 3. арабська цифра. Термін *circumlocution* володіє двома відповідниками, а саме: 1. багатослів'я; 2. інакомовність, парафраз(а).

Однак перекладачі не лише стикаються зі словниковими варіантними відповідниками, а й натрапляють на терміни, не належні до реєстру словника, або лексичні одиниці, термінологічні значення яких не наведені в словнику. У такому разі йде мова про метод *контекстуальної заміни*.

Контекстуальна заміна – прийом, який використовують для перекладу лексеми, не належної до словникового реєстру, або одиниці, відповідне значення якої не зафіксовано в словнику. Оскільки не існує чітких указівок щодо заміни одного слова іншим, у таких випадках цілком покладаємося на контекст. Наведемо приклад: *manifestations of cosmic radiation and the solar wind* – прояви космічної радіації та **сонячні бурі**. Хоча слово *бурі* не є словниковим відповідником лексеми *wind*, екстралінгвістичні знання з астрофізики наводять нас на такий варіант перекладу.

Калькування (дослівний/буквальний переклад) – перекладацький прийом, який застосовують з метою передачі

¹⁶ Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2018. 5 вид. 656 с.

¹⁷ Колесник А.О., Белікова О.Ф. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі* : збірник наук. праць. Харків, 2010. Вип. 1. С. 719–727.

¹⁸ Науменко Л.П., Гордєєва А.Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську = Practical Course of Translation from English into Ukrainian : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2011. 138 с.

денотативного значення без відтворення фонетичної/орфографічної форми. Цей метод використовують для перекладу новостворених чи складених термінів. Зауважуємо: калькування застосовуємо лише за умови, що новоутворений відповідник не порушує норми цільової мови. Наприклад, *architecture of cognition* – архітектура когніції, *concrete concept* – конкретне поняття.

Транскодування – перекладацька трансформація, що полягає у відтворенні фонетичної/орфографічної форми лексичної одиниці засобами цільової мови. Цей прийом застосовують для перекладу термінів-неологізмів, поняття яких відсутні в цільовій культурі. Виокремлюють такі типи транскодування:

– **Транскрибування** – прийом, за якого фонетичну форму слова передають відповідними літерами цільової мови. Наприклад: *confix* – конфікс, *context* – контекст, *deixis* – дейксис.

– **Транслітерування** – трансформація, за якої лексичну одиницю мови-джерела передають літерами цільової мови. Продемонструймо: *corpus* – корпус, *etymon* – етимон, *formalism* – формалізм.

– **Змішане транскодування** – домінантне застосування транскрибування з частковим транслітеруванням. Наприклад, *overlock* – оверлок, *resistor* – резистор.

– **Адаптивне транскодування/натуралізація** – адаптація форми слова до фонетичних/граматичних норм цільової мови. Проілюструймо: *evolution* – еволюція, *formalization* – формалізація, *progress* – прогрес.

Додавання слів (декомпресія/ампліфікація) – перекладацький прийом, що полягає в збільшенні кількості знаків у цільовій мові. Ця трансформація зумовлена потребою експлікувати імпліцитну інформацію першотвору, обґрунтувавши її на лексичному рівні. Зазначасмо: додані лексичні одиниці не повинні змінювати загальний зміст тексту, а будь-які перекладацькі зауваги необхідно наводити за межами тексту перекладу, а саме: у виносках, покликаннях і коментарях. Подамо приклади: *carbon gradient* – градієнт *умісту* вуглецю, *heating group* – група опалювальних *каналів*.

Вилучення слів (компресія) – перекладацька трансформація, за якої зменшують кількість знаків у друготворі з метою вилучення надлишкової експліцитної інформації. Зауважуємо: видалені лексичні елементи не повинні вносити змін до загального розуміння тексту. Відтак перекладач може вилучати виключно плеонастичні

або тавтологічні лексичні одиниці. Наведемо приклади: *null and void* – нечинний, *rules and regulations* – правила.

Описовий переклад – прийом, що полягає в передаванні значення лексичної одиниці у формі словосполучення/речення. Цю трансформацію застосовують для перекладу нееквівалентної спеціальної лексики й термінів-неологізмів. Проілюструймо: *brain-drain* – відтік наукових кадрів, *take-over bid* – пропозиція про об'єднання компанії.

Транспозиція – заміна частиномовної належності слова. Такий прийом використовують у тому разі, коли відтворення частиномовної характеристики лексичної одиниці суперечить граматичним нормам цільової мови. Часом транспозиція призводить до часткової/повної реструктуризації речення. Виокремлюємо такі найуживаніші типи:

– **Номіналізація** – перехід слова, належного до іншої частини мови, в іменник. Наприклад: *mechanical engineers* – інженери-механіки (прикметник → іменник).

– **Вербалізація** – заміна лексичної одиниці, що належить до іншої частини мови, на дієслово. Проілюструймо: *within easy reach of astronauts' couches* – легко **управляти** з сидінь астронавтів (іменник → дієслово).

– **Ад'єктивація** – перехід слова, належного до іншої частини мови, у прикметник. Продемонструймо: *purchase power* – **купівельна** спроможність (іменник → прикметник).

– **Адвербіалізація** – заміна лексичного елемента з розбіжною частиномовною характеристикою на прислівник. Наприклад, *Bionics has many applications*. – Біоніку **широко** застосовують (кількісний прикметник → прислівник).

Пермутація (перестановка слів) – перекладацька трансформація, за якої лексична одиниця змінює позицію в словосполученні. Її використовують задля досягнення тексту, властивому цільовій мові, тобто з метою здійснення ідіоматичного перекладу. Зауважимо: застосування *пермутації* зазвичай обумовлює використання *транспозиції*. Проілюструймо: *income policy* – політика **прибутків**, *administrative efficiency* – ефективне **керівництво**.

Конкретизація значення – лексико-семантична трансформація, що полягає в заміні терміна ширшої семантики відповідником вужчого значення. Необхідність використання цього прийому

зумовлено розбіжностями у функціональних властивостях словникових відповідників мови-джерела й цільової мови. Наприклад, *the range of possibilities* – набір можливих вирішень, *lectureship* – посада викладача.

Генералізація значення – лексико-семантичний прийом, за якого термін вузької семантики переходить у відповідник ширшого значення. Її застосовують з метою перекладу загальнонародних і спеціальних лексичних одиниць, однак не варто надміру послуговуватися цією трансформацією, позаяк її використання призводить до певної втрати інформації. Наведімо приклади: *be driven by water* – **працювати** на воді, *an ideal vehicle for industrialization* – ідеальне **середовище** для проведення індустріалізації.

Отже, ми розглянули найуживаніші лексико-семантичні трансформації. Утім зауважуємо, що влучного застосування перекладацьких прийомів недостатньо для здійснення ідіоматичного перекладу, позаяк науково-технічний переклад вимагає наявності якісних екстралінгвістичних знань, дотичних до відповідної галузі.

3. Аналіз лексико-семантичних трансформацій, спрямованих на подолання труднощів науково-технічного перекладу

Ми здійснили фрагментарний переклад статті Б. Дефранка та К. Плеветса “Over-uh-Load, Filled Pauses in Compounds as a Signal of Cognitive Load”¹⁹. Під час перекладацького процесу в нас виникли певні труднощі, здебільшого пов’язані зі спеціальною лексикою, дотичною до царини корпусної лінгвістики. Послуговуючись вибірковим методом, обміркуймо лексико-семантичні трансформації, застосовані з метою здійснення якісного ідіоматичного науково-технічного перекладу. Зауважуємо: ми покликаємося на погляди В.І. Карабана, Л.П. Науменко й А.Й. Гордєєвої задля визначення та аналізу лексико-семантичних перекладацьких прийомів.

¹⁹ Defrancq B., Plevoets K. Over-uh-Load, Filled Pauses in Compounds as a Signal of Cognitive Load. *Making Way in Corpus-based Interpreting Studies* / ed. by M. Russo, Cl. Bendazzoli, B. Defrancq. Singapore : Springer Nature, 2018. P. 43–64 (тут і далі послуговуватимемося для цитувань оригіналу цим виданням).

1. The data used for this study are collected from *a corpus of interpreted Dutch* and from *a corpus of non-interpreted Dutch*²⁰ (с. 49). – Дані, використані для наукової розвідки, які зібрані з корпусів нідерландської мови, які застосовують для усного перекладу й ті, яких не використовують із цією метою.

Під час здійснення перекладу натрапили на полісемантичне слово *interpreted*. Відповідно до словника *Longman Dictionary of Contemporary English*²¹, лексема *interpret*, що слугує мотиватором для деривата *interpreted*, має чотири тлумачення, як-от:

- 1) усно перекладати слова з однієї мови іншою;
- 2) трактувати те, що хтось виконує, чи те, що трапилося;
- 3) пояснювати значення чогось;
- 4) грати роль у п'єсі чи виконувати музичний твір у спосіб, що проявляє наші емоції, тощо.

Ми звернулися до контексту, а відтак застосували перекладацьку трансформацію **синонімічної заміни (вибору варіантного відповідника)** у поєднанні з прийомом **декомпресії (ампліфікації/додаванням слів)**.

2. For instance, in her experimental study on the effects of *delivery rate* on the retention of adjectives in interpreting from English into Hebrew, Shlesinger (2003, p. 44) is forced to recognize that — Наприклад, в експериментальній розвідці, пов'язаній зі *швидкістю передачі повідомлення* та її впливом на збереження прикметників в англо-івритському усному перекладі, дослідниця Шлезінгер (2003, с. 44) змушена визнати.

Згідно з *Англо-українським словником* укладача М.І. Балли²², лексема *delivery* володіє десятьма значеннями, з яких ми наведемо перші три, а саме:

- 1) доставляння, рознесення; поставляння;
- 2) видача; вручення; передача; постачання;
- 3) виголошення (промови).

Без урахування контекстуального оточення словосполучу *delivery rate* можна трактувати як *швидкість доставки*, проте, з огляду на контекст, розуміємо, що мова йде про *швидкість передачі*

²⁰ Defrancq B., Plevoets K. Over-uh-Load, Filled Pauses in Compounds as a Signal of Cognitive Load. *Making Way in Corpus-based Interpreting Studies* / ed. by M. Russo, Cl. Bendazzoli, B. Defrancq. Singapore : Springer Nature, 2018. P. 49.

²¹ Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com>.

²² Балла М.І. Англо-український словник : у 2 т. Київ : Освіта, 1996.

повідомлення в усному перекладі. Отже, ми знову-таки послуговувалися перекладацькою трансформацією **синонімічної заміни** (вибору варіантного відповідника) за використання прийому **декомпресії** (ампліфікації/додавання слів).

3. In Gile's experimental study intended to find evidence for the *tightrope hypothesis* (Gile 1999), one of the ten interpreters involved in the experiment even gave up altogether after the first stage of the experiment. – У дослідженні Жилія (примітка перекладача – С. Б. : подибуємо й такий варіант прізвища – Гіль), націленому на доведенні «еквілібристичної гіпотези» (Жиль, 1999), один із десяти усних перекладачів, долучених до експерименту, відмовився від подальшої участі відразу після першого етапу.

Передусім у нас виникла складність щодо подання прізвища Gile. З одного боку, можемо застосувати прийом англо-українського **транскрибування**, тобто передачу фонем, як-от: Гіль. З іншого боку, опираємося на наше попередньо проведене пошукове дослідження, пов'язане з французьким походженням вищезгаданого дослідника, а відтак послуговуємося методом французько-українського транскрибування – Жиль. Отже, за допомогою перекладацької примітки зазначаємо, що подибуємо два варіанти прізвища.

У цьому ж реченні зіткнулися зі ще одним проблемним аспектом, а саме: трактування *the tightrope hypothesis*. Послуговуючись *Англо-українським словником* укладача М.І. Балли, наводимо запропонований переклад лексеми *tightrope* – туго натягнутий канат (дріт). Позаяк контекст не подає змісту вищенаведеної гіпотези, здійснюємо супровідне пошукове дослідження. Покликаючись на міркування Р.В. Поворознюк, висвітлені в статті «Модель розподілу зусиль»²³, розуміємо, що ця гіпотеза експлікує явище нееквівалентного відтворення тексту, а відтак трактуємо її як *еквілібристичну гіпотезу*. Категоризуємо здійснену перекладацьку трансформацію як **контекстуальну заміну**, оскільки дібраний відповідник словосполучення не слугує його словниковим значенням.

²³ Поворознюк Р.В. «Модель розподілу зусиль» Д. Жилія як запорука успіху усного перекладу. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. Херсон, 2016. Вип. 3. С. 44–48.

4. In this respect, *corpus-based* research is complementary to experimental research: it is based on data produced by professionals and it does not select data on the basis of quality (с. 50). – Отож *корпусно-базовані* дослідження доповнюють експериментальні, основою яких слугують згенеровані фахівцями дані, а відтак вони не зосереджені на квалітативних аспектах.

Перш ніж здійснити переклад лексеми *corpus-based*, ми звертаємося до визначення цього терміна. Покликаючись на статтю Г. Салданьї “Principles of Corpus Linguistics and their Application to Translation Studies Research”²⁴, довідуємося, що корпусно-базована лінгвістика зосереджується передусім на вже наявному теоретичному викладі й спрямована, радше, на стандартизацію мови, аніж дослідження її мінливості. Ми вагалися між двома варіантами перекладу, як-от: *корпусно-базовані дослідження й дослідження, основою яких послугував корпус*. Замість другого описативного варіанта, ми обрали перший, у якому застосували прийом **калькування** (дослівного/буквального перекладу).

5. The corpus used in this study — *EPICG* or ‘*European Parliament Interpreting Corpus Ghent*’ — was compiled at the Department of Translation, Interpreting, and Communication of Ghent University (с. 50). – Корпус *EPICG, European Parliament Interpreting Corpus Ghent* (примітка перекладача – С. Б. : Корпус усного перекладу на матеріалах скликань Європейського парламенту в м. Гент), використано для цього дослідження й укладено в Гентському університеті на кафедрі комунікацій, письмового й усного перекладу.

Виникла складність щодо трактування назви корпусу, позаяк не знайшли подібної інформації в українськомовних джерелах. Відтак надали назву оригіналу зі збереженням орфографії, а, скориставшись перекладацькою приміткою, подали наш варіант українською мовою, де застосували прийоми **описового перекладу** та **декомпресії** (ампліфікації/додавання слів).

6. The video fragments (which are available on the website of the European Parliament) are transcribed according to the guidelines of the *VALIBEL* corpus (Bachy et al. 2007) (с. 50). – Відеофрагменти (доступні на сайті Європейського парламенту) транскрибовані відповідно до засадничих принципів корпусу *VALIBEL* (примітка

²⁴ Saldanha G. Principles of Corpus Linguistics and their Application to Translation Studies Research. Birmingham, 2009.

перекладача – С. Б. : корпус розроблено представниками центру, сформованого на базі Лувенського католицького університету в Бельгії) (Бечі та ін., 2007).

Текст оригіналу не надає нам жодної супровідної інформації щодо корпусу, окрім відповідного акроніма – VALIBEL. Під час проведення пошукового дослідження ми не довідалися цілісної назви корпусу, проте віднайшли додаткові дані, які й експлікували за допомогою перекладацької примітки. Отже, ми скористалися прийомом **описового перекладу**.

7. For the purpose of this study, only *the sub-corpus* of the French source speeches and their Dutch interpretations was used. That sub-corpus has additionally been tagged for *parts-of-speech*, *lemmas*, and chunks by means of *the 'LeTs Preprocess Toolkit'* (Van de Kauter et al. 2013) (с. 50). – Під час перебігу цього дослідження покликалися на *підкорпус* французьких промов і їх усний переклад нідерландською мовою. Розмітку *частин мови*, *лем* та інших фрагментів здійснено за допомогою засобів *LeTs Preprocess Toolkit* (примітка перекладача – С. Б. : буквальне тлумачення назви – «Попередньо обробімо інструментарій») (Ван де Каутер та ін., 2013).

Зауважуємо, що відібраний текстовий фрагмент рясніє термінами, як-от: *sub-corpus* (підкорпус), *parts-of-speech* (частини мови), *lemmas* (леми). Отже, до кожного з них ми застосували метод **калькування** (дослівного/буквального перекладу).

Складність убачаємо в трактуванні назви комп'ютерного лінгвістичного засобу – *LeTs Preprocess Toolkit*, а відтак подаємо її первинний варіант зі збереженням англійської орфографії. Також використовуємо перекладацьку примітку, де надаємо буквальне тлумачення. Отже, знову-таки застосовуємо прийом **калькування**.

8. In interpreting research, however, such small numbers are not unusual and cautious generalizations are possible as long as the items under scrutiny are frequent in the corpus, which is obviously the case of *filled pauses* (с. 51). – Однак незначні показники не такі вже й рідкісні для дослідження усного перекладу. Виважені узагальнення таки можливі, якщо спостерігаємо високу частоту появи досліджуваних елементів, як-от: у разі *слів-паразитів*, або *заповнювачів пауз*.

Ми передали лінгвістичне явище *filled pauses* за допомогою прикладки, частково відтворивши первинну структурну модель. *Заповнювачі пауз* – переклад зі збереженням плану вираження, а відтак трактуємо його як приклад **формальної еквівалентності**,

а саме: **калькування** (дослівного/буквального перекладу). *Слова-паразити* – взірць перекладацького зосередження на передачі плану змісту без збереження плану вираження, що й слугує прикладом **динамічної еквівалентності**.

9. The remaining occurrences were submitted to quantitative and qualitative analyses to determine if intra-word filled pauses are more frequent in simultaneous interpreting than in *non-mediated speech* and whether they signal different kinds of planning difficulties (с. 51). – Інші випадки піддаємо квантитативно-квалітативному аналізу, щоб визначити, заповнювачі пауз у межах слова частіше трапляються в синхронному перекладі чи в *неопосередкованому мовленні*, причому враховуємо ознаки подальших труднощів планування.

Ми натрапили на термін *non-mediated speech*, який переклали за використання **калькування** (дослівного/буквального перекладу).

10. This is often the case when speakers *repair their delivery* in the middle of words (5) (see also Bendazzoli et al. 2011) or when they pause at a syllabic boundary within a name (6) (с. 51) ... – Часто трапляються поміж слів у разі *редагування* мовцями *власної промови* (5) (Бендаццолі та ін.) або за час паузи на межі складу (6).

Покликаючись на *Англо-український словник* укладача М.І. Балли, дієслово *repair* володіє вісьмома значеннями. Наведемо перші три з них: 1) лагодити, ремонтувати; виправляти; 2) відшкодувати, повертати; 3) відновлювати.

Іменник *delivery* має десять значень. Подамо перші три: 1) доставляння, рознесення; поставляння; 2) видача; вручення; передача; постачання; 3) виголошення (промови).

Оскільки дібрані варіанти перекладу не зареєстровані в словнику, категоризуємо цю трансформацію як **контекстуальну заміну**.

11. The more frequent these are as autonomous lexemes, the easier they are accessible in *the mental lexicon*, which is assumed to result in fewer planning difficulties, as manifested by filled pauses (с. 54). – Вища поява самостійних слів обумовлює полегшений доступ до них у *ментальному лексиконі*, а відтак знижує ступінь складності планування, яка проявляється в уживанні слів-паразитів.

Не були певними, чи в українській мові наявний буквальный термінологічний відповідник *mental lexicon*, тому здійснили супровідне пошукове дослідження. Покликаючись на книгу

“Linguistics: The Cambridge Survey”, редактор якої – Ф. Ньюїмеср²⁵, довідуємося, що ментальний лексикон – це граматична компонента, що вміщує всю можливу інформацію (як-от: фонологічну, морфологічну, семантичну й синтаксичну), якою володіє мовець. Заглибившись у термінологічне визначення, застосували прийом **калькування** (дослівного/буквального перекладу).

12. Figure 3.1 presents *the box plots* corresponding to the data in Table 3.5 (с. 54). – Рис. 3.1 зображає *діаграми розмаху*, відповідно до даних, поданих у таблиці 3.5.

У цьому разі не можемо застосувати метод буквального перекладу, позаяк маємо справу не зі звичайним словосполученням, а зі стійкою термінологічною сполукою слів. Послугуючись словником *Collins English Dictionary*²⁶, *box plot* – це графічне представлення числових даних, що складається з прямокутного вікна, де з кожного кінця відходять лінії. Подибуємо такі варіанти перекладу: *діаграма розмаху*, *коробковий графік*, *графік «ящик з вусами»*. Обравши варіант *діаграми розмаху*, трактуємо використаний прийом як **динамічну еквівалентність**, де опираємося на передачу плану змісту без збереження плану вираження. Отже, саме в такий спосіб ми витримали ідіоматичність перекладу.

13. The compounds themselves are also more frequent (*Wilcoxon's Rank Sum Test*: $W = 175$, $p < 0.0001$) (с. 54). – Власне, складні слова також проявляють вищу частоту (за *критерієм суми рангів Вількоксона*: $W = 175$, $p < 0,0001$).

Асиндетичні іменникові кластери властиві саме англійській мові, а відтак передаємо їх, послугуючись перекладацьким прийомом **пермутації**. Перестановку слів здійснюємо у зворотному порядку: 4–3–2–1, тобто від головного слова до початкового залежного. Окрім цього, застосовуємо метод **калькування** (дослівного/буквального перекладу).

14. ... vow made by the Dutch green party GroenLinks to raise *the purchase power* of people on social benefits by fifteen percent in four years' time (с. 55). — ... тобто «клятва п'ятнадцяти відсотків», що слугує обітницею нідерландської партії «Зелені ліви» (*GroenLinks*),

²⁵ Newmeyer Fr.J. Linguistics: The Cambridge Survey. Cambridge ; New York ; Port Chester ; Melbourne ; Sydney : CUP, 1988. Vol. 1 : Linguistic Theory: Foundations. 500 p.

²⁶ Collins English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com>.

покликанню підвищити *купівельну спроможність* людей, які отримують соціальну допомогу, – п'ятнадцять відсотків за чотири роки.

Переклад асиндетичного іменникового кластера розпочали із залежного слова (*purchase*), яке ми передали прикметником-означенням (купівельну), а відтак застосували трансформацію **траспозиції – ад'ективацію**. Позаяк значення *спроможність* не слугує словниковим значенням реєстрової одиниці *power*, категоризуємо використаний прийом як **контекстуальну заміну**.

15. As far as the last research question is concerned, i.e. whether compound-internal filled pauses can be related to translating *left-headed compounds* in French with *right-headed compounds* in Dutch, the answer is definitely positive (с. 56). – Останній аспект дослідження полягає у взаємопов'язаності заповнювачів пауз внутрішньої структури складного слова з перекладом *премодифікаторів* і *залежних слів* французькою та нідерландською мовами (відповідно). Безсумнівно, між ними наявний певний взаємозв'язок.

Терміни *left-headed compounds* і *right-headed compounds* викликали труднощі перекладу. З огляду на лінгвістичні міркування Л. Бауера, оприлюднені в статті “Compounds and multi-word expressions in English”²⁷, розуміємо, що складені слова володіють двома компонентами: премодифікатором (*left-headed compound*) і залежним словом (*right-headed compound*). Отже, ми покладаємося на передачу плану змісту без збереження плану вираження, дотримуючись **динамічної еквівалентності**.

Отже, ми здійснили перекладознавчий аналіз 21 лексеми/словосполуки (відібраних із 15 речень), які викликали в нас труднощі. Найчастотнішими лексико-семантичними перекладацькими трансформаціями, які ми застосували, послуговували **калькування** (9 од. – 42,86%), **декомпресія** (3 од. – 14,29%), **контекстуальна заміна** (3 од. – 14,29%) і **динамічна еквівалентність** (3 од. – 14,29%). Відстежуємо, що прийом **калькування** застосували для термінологічного перекладу. З-поміж інших лексико-семантичних трансформацій виокремлюємо **синонімічну заміну** (2 од. – 9,52%), **описовий переклад** (2 од. – 9,52%), **транскрибування** (1 од. – 4,76%), **пермутацію**

²⁷ Bauer L. Compounds and Multi-word Expressions in English. *Complex Lexical Units: Compounds and Multi-word Expressions* / ed. by B. Schlücker. De Gruyter, 2019. P. 45–68.

(1 од. – 4,76%) і **транспозицію** (1 од. – 4,76%). Відслідковуємо, що трансформацію **описового перекладу** використали для передачі назв корпусів.

4. Укладання англо-українського глосарія термінів корпусної лінгвістики

Доволі часто побутує думка, що виключно термінологи займаються укладанням дво– чи багатомовних ресурсів, як-от: *глосаріїв, банків термінів* чи *термінологічних баз*. Однак і перекладачі можуть здійснювати термінографічну діяльність, коли вони прагнуть дібрати термінологічний еквівалент чи розв'язати проблему, пов'язану з перекладом терміна в тексті.

Перекладацька діяльність не залишилася осторонь стрімкого розвитку лінгвокомп'ютерних технологій. Станом на сьогодні більшість перекладачів убачає потребу в укладанні власного списку термінів задля забезпечення прийняттого відображення відповідних предметних галузей.

Отже, під час перекладу статті ми виокремили 60 термінологічних одиниць, якими повторно послуговуватимемося, а відтак уклали англо-український глосарій термінів корпусної лінгвістики. Тут ми подали власне терміни, зазначили їх належність до відповідної частини мови, і навели належне тлумачення. Також ми вказали *код*, щоб визначити, які термінологічні одиниці переважають: одно– чи двокомпонентні. Ми натрапили на 13 терміносполук (21,67%), а відтак у нашому випадку домінують власне терміни (47 од. – 78,33%). Проілюструймо зібрані матеріали.

Надалі плануємо доповнити наш глосарій, позаяк ми націлені на виконання якісного ідіоматичного перекладу за короткий відтинок часу.

Регістрові одиниці	Код одиниці	Частина мови	Визначення
Abbreviation	1	n	A short form of a word or expression
Absolute frequency	2	n	The number of observations in a given statistical category
Alignement	1	n	The process of coordinating the layout of the source text and the corresponding translation text at particular language levels
Analysis	1	n	A detailed examination of anything complex in order to understand its nature or to determine its essential features (a thorough study)
Annotated	1	adj	Including additional linguistic information and structural markup of corpus data which provides bibliographical references, ethnographical information about the authors, or text structure
Box plot	2	n	A graphical representation of numerical data consisting of a rectangular box with lines extending from each end
Category	1	n	A collection of distributing things of the same type into classes or categories
Cognitive	1	n	Related to the process of knowing, understanding, and learning something
Cognitively	1	adv	In a way that is related to the process of knowing, understanding, and learning something
Compiler	1	n	A person who compiles information
Compound	1	n	A noun, adjective etc that is made up of two or more words
Corpus	1	n	A collection of machine-readable texts selected to be representative of a particular language variety or genre and stored in an electronic database
Corpus-based	1	adj	The one which typically uses corpus data, in order to explore a theory or hypothesis, aiming to validate it, refute it, or refine it
Data	1	n	The amounts of information that can be gathered, kept, and analysed
Derivation	1	n	The process whereby new words are formed from stems of existing words by affixation
Epistemological	1	adj	Relating to the part of philosophy that deals with knowledge
Experimental	1	adj	Connected with scientific experiments
Filled pause	2	n	Any spoken sound or word used to fill gaps in speech
Frequency	1	n	The rate at which something happens or is repeated
Hypothesis	1	n	An idea or explanation of something that is based on a few known facts but that has not yet been proved to be true or correct
Idiosyncratic	1	adj	An unusual or unexpected feature that something has
Invermodal corpus	2	n	A corpus that makes available for comparison samples of texts translated in different modes, such as written translation and spoken interpreting
Interpreter	1	n	A person whose job is to translate what somebody is saying into another language
Interpreting	1	n	The translation of spoken words from one language into another
Lemma	1	n	The basic form of a word, for example the singular form of a noun or the infinitive form of a verb, as it is shown at the beginning of a dictionary entry
Lemmaization	1	n	The process of creating the set of lemmas which are paradigmatically and syntagmatically related to their word forms
Lexeme	1	n	A minimal unit in the lexicon of a language, such as <i>go</i> , <i>went</i> , <i>gone</i> , and <i>going</i> which are the members of the lexeme <i>go</i>
Lexical	1	adj	Connected with the words of a language

Рис. 1. Перший фрагмент матеріалів до англійської частини глосарія

Machine-readable corpus	2	The corpus that consists of electronic texts which are stored as strings of characters and can be displayed in a variety of formats
Mental lexicon	2	A language user's knowledge of words
Metadata	1	Information that describes what is contained in large computer databases, such as the person who wrote the information, the purpose of it, and which form it is stored in
Modifier	1	A word or group of words (i. e. adjectives, adverbs, or phrases) that gives additional information about another word
Morphological	1	Relating to or concerned with the formation of admissible words in a language
Morphological corpus	2	A collection of texts in a language or a set of texts in a language that have been processed by a morphological analyser with, for example, the process of recognizing and writing a free morpheme (free morpheme) statement with, for example, the process of recognizing some general aspect of meaning or some connective or limiting relation
Paradigm	1	A unit of speech expressing some general aspect of meaning or some connective or limiting relation
Part-of-speech	1	A class of words (such as adjectives, adverbs, nouns, and verbs) distinguished according to the kind of idea denoted and the function performed
Part-of-speech tagging	2	The process of assigning a part-of-speech to each word in a corpus
Prefix	1	A group of letters that is added to the beginning of a word to change its meaning and make a new word, such as <i>un</i> in <i>unite</i> or <i>mis</i> in <i>misunderstanding</i>
Qualitative	1	Relating to the quality or standard of something rather than the quantity
Quantitative	1	Relating to amounts rather than to the quality or standard of something
Relative frequency	2	The ratio of the number of observations in a statistical category to the total number of observations
Representativeness	1	The state of containing or including examples of all the different types in a group
Simultaneous interpreting	2	Immediate translation, as the person is speaking
Sociolinguistic	1	Connected with the study of the way language is affected by differences in social class, region, sex, etc.
Source language	2	The language in which a text appears that it to be translated into another language
Source text	2	The original text from which a translation is done into another language, often abbreviated as ST
Speech	1	Language within its concrete manifestation as a means of communication
Standard	1	Believed to be correct and used by most people (of spelling, pronunciation, grammar, etc.)
Sub-corpus	1	A component of a corpus, usually defined using certain criteria such as text types and domains
Suffix	1	A letter or letters added to the end of a word to form a new word, such as <i>ly</i> in <i>suddenly</i>
Tag	1	To write a computer code attached to a word or phrase in an electronic document in order to arrange the data in a particular way
Tagger	1	A program that tags words in a corpus
Target text	2	The finished product of a translated text, often abbreviated as TT
Text	1	Coherent written or oral message, characterized by semantic and structural completeness, as well as the author's focus on a particular recipient
Token	1	An identifiable linguistic unit that constitutes a piece of language data
Translation	1	The process of rendering from one language into another, as well as the product of such a rendering
Verify	1	To show or say that something is true or accurate

Рис. 3. Другий фрагмент матеріалів до англійської частини глосарія

Множинний корпус	Корпус, що складається з електронних текстів, збереження як рядки символів і здатних до відображення в різних форматах
Метаязичний лексикон	Лексика мовних знання людини
Метадані	Інформація про ресурсі та, що міститься у великих комп'ютерних базах даних, як-от: особа, яка подає інформацію, призначення та форма, у якій вона збережена
Модифікатор	Слово чи словосполучення (як-от приметивний, прислівниковий або фразе), які додають інформацію про інше слово
Морфологічний корпус	Пов'язаний із творенням допустимих слів у мові
Мультиязычний корпус	Корпус, що містить тексти кількома мовами, які слугують перекладом однею й тією ж мовою з іншої або з іншої ж мови, що й тексти паралельних корпусів
Частка	Проксе виявлення та реквізиції факту чи події, пов'язані з вимірюванням за допомогою певних засобів
Частинна мова	Одноріччя мови, що виражає загальний аспект значення або певне словосполучення чи об'єктуальне відношення
Частинне розмічування	Клас слів (як-от приметивний, прислівниковий, іменників та дієслів), яких розділяють залежно від типу одресності (дієт та їхньої функції)
Профес	Проксе присвоєння частини мови кожному слову в корпусі
Квалітаивний	Слову літер, доданих на початку слова, задля зміни його значення та творення нового слова (як-от роз у роза вказує чи не в інпорозумінні)
Квалітаивний	Пов'язаний із мовою чи нормою, але не з кількістю
Відносна частота	Пов'язаний із кількістю, але не виступає чи нормою
Репрезентативність	Відношення кількості спостережень у статистичній категорії до загальної кількості спостережень
Синхронний переклад	Виділений устх типів групи
Соціолінгвістичний	Невіддільний переклад того, що сказане особою
Мова дієвало	Пов'язаний із вираженням того, як на мову впливають відмінності між соціальними класами, регіонами, статями тощо
Мовлення	Мова, якою написаний текст, що потребує перекладу на іншу мову
Дієсло	Текст оригіналу (часто подають аббревіатуру ST), що потребує перекладу на іншу мову
Супер	Мова в її конкретному виявленні як засіб спілкування
Дієсло	Правильний й уживаний більшістю людей (стосується правопису, вимови, граматики тощо)
Супер	Складовий корпус, яку зазвичай визначають за використання певних критеріїв, як-от теми тексту та домену
Розмічати	Літери чи літери, додані в кінець слова, для творення нового слова (як-от в розмово)
Цільовий текст	Писати комп'ютерний код, прикріплений до слова чи фрази в електронному документі, з метою впорядкування даних у певний спосіб
Товни	Програма, яка вставляє певні теги до слів чи структур у корпусі
Переклад	Готовий перекладений текст (часто подають аббревіатуру TT)
Верифікувати	З'яване письмово чи усно повідомлення, що характеризується змістовою і структурною завершеністю, орієнтацією автора на певного адресата
	Розглянута лінгвістична одиниця, що складає частину мовних даних
	Проксе відтворення з однієї мови на іншу та, власне, продукт такого процесу
	Продемонструвати чи підтвердити достовірність або точність чогось

Рис. 4. Другий фрагмент матеріалу до української частини глосарія

ВИСНОВКИ

Наукова розвідка охоплює теоретичні та практичні аспекти. Ми окреслили поняття *науково-технічного тексту* й визначили його стрижневі особливості. Ми дослідили стратегію *еквівалентності* й описали теоретичне підгрунття лексико-семантичних перекладацьких трансформацій, з-поміж яких – вибір варіантного відповідника, контекстуальна заміна, калькування, транскодування, декомпресія, компресія, описовий переклад, транспозиція, перmutація, конкретизація та генералізація значення.

Окрім цього, ми охопили й практичний аспект дослідження, а саме: здійснили англо-український науково-технічний переклад статті Б. Дефранка та К. Плеветса “Over-uh-Load, Filled Pauses in Compounds as a Signal of Cognitive Load” з праці “Making Way in Corpus-based Interpreting Studies” за редакційної колеґії М. Руссо, К. Бендацолі та Б. Дефранка. Позаяк праця, яка послугувала джерельною базою дослідження, стосується царини корпусної лінгвістики, ми уклали двомовний глосарій термінів, попередньо відібравши 60 термінологічних одиниць, дотичних до цієї галузі. А на основі 21 відібраної одиниці проаналізували лексико-семантичні трансформації, націлені на подолання труднощів перекладу, а відтак визначили найчастотніші перекладацькі прийоми, як-от:

- калькування (42,86%);
- декомпресія (14,29%);
- динамічна еквівалентність (14,29%);
- контекстуальна заміна (14,29%).

Менш уживаними трансформаціями послуговували: описовий переклад (9,52%), синонімічна заміна (9,52%), перmutація (4,76%), транскрибування (4,76%), транспозиція (4,76%). Зауважуємо, що прийом *калькування* застосували для перекладу термінологічних одиниць, а метод *описового перекладу* – для відтворення назв корпусів. Відтак убачаємо ефективність застосування лексико-семантичних трансформацій у науково-технічному перекладі.

АНОТАЦІЯ

Наукова розвідка присвячена дослідженню лексико-семантичних трансформацій в англо-українському перекладі. Актуальність теми дослідження зумовлена стрімким розвитком науки й техніки, а відтак поглибленням необхідності передавання науково-технічної інформації в міжнародній професійній комунікації. Зокрема, новітні дослідження в царині корпусної лінгвістики зумовлюють потребу в перекладі та впорядкуванні термінологічних одиниць. Власне,

проблемою перекладу науково-технічної літератури займалися К.В. Горбунова, А.Й. Гордєєва, В.І. Карабан, В.Н. Комісаров, Л.П. Науменко, І.А. Носенко, Л.М. Черноватий.

Мета дослідження – визначити та проаналізувати лексико-семантичні трансформації, спрямовані на подолання труднощів, які виникли під час виконання англо-українського науково-технічного перекладу.

Поставлена мета передбачає розв’язання таких завдань:

1. Окреслити поняття *науково-технічного тексту* й дослідити його основоположні властивості.

2. Описати теоретичне підґрунтя лексико-семантичних перекладацьких трансформацій.

3. Здійснити англо-український переклад науково-технічного тексту, дотичного до галузі корпусної лінгвістики.

4. Виконати перекладознавчий аналіз (на основі 21 одиниці), зосередившись на дослідженні лексико-семантичних трансформацій.

5. Укласти двомовний глосарій термінів корпусної лінгвістики, попередньо відібравши 60 термінологічних одиниць.

У науковій розвідці використано такі дослідницькі методи й прийоми:

– *Аналіз*, який полягає в розчленуванні предмета дослідження на складники з метою їх вичерпного вивчення.

– *Синтез*, основою якого слугує об’єднання попередньо розчленованих компонентів у єдине ціле.

– *Описовий* метод, зміст якого – інвентаризація, систематизація та надання повного й точного опису мовних одиниць.

– *Вибірковий* метод, що полягає в дослідженні загальних властивостей сукупності на основі вивчення особливостей об’єктів, узятих на вибірку.

– *Перекладознавчий аналіз* як зіставлення тексту-джерела (англійською мовою) та цільового тексту (українською мовою) з метою визначення перекладацьких прийомів.

Також ми застосували комп’ютерну програму *Microsoft Excel* для укладання глосарія.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що в ньому визначено лексико-семантичні трансформації, які націлені на подолання труднощів науково-технічного перекладу.

**Фрагментарний переклад статті Б. Дефранка та К. Плеветса
“Over-uh-load, filled pauses in compounds as a signal of cognitive load”**

Текст-джерело	Цільовий текст
<p>The combined theoretical considerations in Sects 3.2, 3.3 and 3.4 thus lead to the following research questions:</p> <p>1. Is there evidence to suggest that higher cognitive load in interpreters causes them to use more intra-compound filled pauses?</p> <p>2. Is there evidence to suggest that the higher cognitive load experienced by interpreters makes interpreters more likely than speakers to pause in compounds whose component parts are higher up on the frequency list, i.e. could be retrieved more easily? Does the same hold when the frequency of the compound as a whole is considered?</p> <p>3. Is there evidence to suggest that different word order principles governing compounds in different languages increase cognitive load in interpreters, as evidenced by intra-compound filled pauses?</p>	<p>Отож узагальнений теоретичний огляд частин 3.2, 3.3 та 3.4 спонукає нас до формулювання таких аспектів дослідження:</p> <p>1. Чи наявне підтвердження того, що вище когнітивне навантаження, яке властиве усним перекладачам, спричиняє вживання більшої кількості заповнювачів пауз у межах складеного слова?</p> <p>2. Чи існують докази того, що вище перекладацьке когнітивне навантаження призводить до частотнішого (ніж у мовців) уживання пауз у структурі складеного слова, де компоненти послугуються вищою імовірністю появи, що, власне, свідчить про легший доступ до них? Чи можна застосовувати аналогічний перебіг міркування, якщо розглядати частотність появи складеного слова загалом?</p> <p>3. Чи наявні певні ознаки, які б засвідчили те, що лінгвістично розбіжні засади впорядкування слів спричиняють підвищення перекладацького когнітивного навантаження, яке проявляється в частотнішому вживанні заповнювачів пауз?</p>
<p>3.5. Data and Methodology</p> <p>The data used for this study are collected from a corpus of interpreted Dutch and from a corpus of non-interpreted Dutch. The choice of corpus data is motivated by a desire to represent interpreting in a naturalistic context. Cognitive load is a situated experience which, admittedly, can easily be simulated in an experimental setting. However, when it comes to cognitive load in interpreting, experimental research clearly has its limits. For instance, in her experimental study on the effects of delivery rate on the retention of adjectives in interpreting from English into Hebrew, Shlesinger (2003, p. 44) is forced to recognize that:</p>	<p>3.5. Дані та методологічний вимір</p> <p>Дані, використані для наукової розвідки, зібрані з корпусів нідерландської мови, які застосовують для усного перекладу й ті, яких не використовують із цією метою. Вибір корпусних даних зумовлений волевиявленням відобразити усний переклад у натуралістичному контексті. Когнітивне навантаження – ситуативний досвід, який, щоправда, легко піддається моделюванню в експериментальних умовах. Однак з погляду усного перекладу експериментальне дослідження має чітко виражені межі. Наприклад, в експериментальній розвідці, пов’язаній зі швидкістю передачі повідомлення та її впливом на збереження прикметників в англо-івритському усному перекладі, дослідниця Шлезінгер (2003, ст. 44) змушена визнати:</p>

<p>strategies – whether norm-driven or idiosyncratic, conscious or automatized, universal or language-specific – may play an important role in the subjects’ “decision” to assign low priority to the integrity of the target strings, even when cognitive resources are not being used to capacity and would allow for the retention of a greater number of modifiers.</p>	<p>стратегії, унормовані чи ідіосинкратичні, свідомі чи автоматизовані, універсальні чи мовноорієнтовані, відіграють істотну роль у прийнятті рішень суб'єктами. Питання, власне, полягає у віднесенні цілісності цільових рядків до категорії низької пріоритетності, причому не застосовуючи сповна когнітивних ресурсів, які б уможливили збереження більшої кількості модифікаторів.</p>
<p>In other words, one cannot be sure that the observed effects are caused by cognitive load rather than by other strategic options taken by the interpreter. Besides the epistemological problems, quite often experimental researchers are forced to discard some of the results, because they are incomplete or because the quality of the output is insufficient to be considered reliable. For instance, in their study on the impact of syntactic complexity and the way interpreters cope with it, Meuleman and Van Besien (2009) decide not to include 3 of the 16 interpretations collected in the experiment, because these “interpreters [...] produce unacceptable translations” (p. 26). In Gile’s experimental study intended to find evidence for the tightrope hypothesis (Gile 1999), one of the ten interpreters involved in the experiment even gave up altogether after the first stage of the experiment. This illustrates another potential drawback of experimental studies: professional interpreters are quite reticent to participate in experimental research, creating situations in which participant numbers are quite low for the intended research or in which students of interpreting are called in to fill the ranks.</p>	<p>Отже, жоден із нас не може бути певен, що результати, отримані внаслідок проведеного дослідження, викликані, радше, когнітивним навантаженням, аніж іншими стратегічними аспектами, узятими до уваги усним перекладачем. Окрім епістемологічних питань, дослідники-експериментатори часто змушені відкинути певну частку результатів у зв’язку з порушеною цілісністю чи недостатнім рівнем якості, який навряд чи можна назвати достовірним. Наприклад, у розвідці, пов’язаній із тим, як усні перекладачі долають вплив синтаксичної складності, дослідники Мойлеман та Ван Бесьєн (2009) вирішили не враховувати три з шістнадцяти відібраних взірців, оскільки вони вміщували фрагменти неприйнятного усного перекладу (ст. 26). У дослідженні Жіля (примітка перекладача – С. Б. : подибуємо й такий варіант прізвища – Гіль), націленому на доведенні «квілібристичної гіпотези» (Жіль, 1999), один із десяти усних перекладачів, долучених до експерименту, відмовився від подальшої участі відразу після першого етапу. Професійні усні перекладачі доволі стримані щодо залученості до експериментальних досліджень, під час перебігу яких виникають ситуації, де кількість учасників – доволі низька або студенти кафедри перекладу займають надто високу частку з-поміж усіх долучених, що й демонструє потенційний недолік подібних наукових розвідок.</p>
<p>In this respect, corpus-based research is complementary to experimental research: it is based on data produced by professionals and it does not select data on the basis of quality. Admittedly, most of the available data are collected from a small group of interpreters working in the same context, namely the</p>	<p>Отже, корпусно-базовані дослідження доповнюють експериментальні, основою яких слугують згенеровані фахівцями дані, а відтак вони не зосереджені на квалітативних аспектах. Варто визнати: більшість доступних даних відібрані невеликою групою усних перекладачів, які</p>

<p>European Parliament. This considerably reduces the representativeness of the sample, but the development of other corpora is expected to remedy that shortcoming.</p>	<p>працюють із подібним контекстом, а саме: матеріалами Європейського парламенту. Так, це значно зменшує репрезентативність вибірки, проте очікуємо, що розвиток інших корпусів скорегує цей недолік.</p>
<p>The corpus used in this study – EPICG or ‘European Parliament Interpreting Corpus Ghent’ – was compiled at the Department of Translation, Interpreting, and Communication of Ghent University. It consists of plenary speeches and their interpretations recorded in the European Parliament from 2006 until 2008. The source languages in the corpus are currently restricted to French, Spanish, English, and Dutch. The available target languages are Dutch, French, and English. The video fragments (which are available on the website of the European Parliament) are transcribed according to the guidelines of the VALIBEL corpus (Bachy et al. 2007). The corpus is still under development, and its current size is about 220,000 tokens. For the purpose of this study, only the sub-corpus of the French source speeches and their Dutch interpretations was used. That sub-corpus has additionally been tagged for parts-of-speech, lemmas, and chunks by means of the ‘LeTs Preprocess Toolkit’ (Van de Kauter et al. 2013).</p>	<p>Корпус <i>EPICG, European Parliament Interpreting Corpus Ghent</i> (примітка перекладача – С. Б. : корпус усного перекладу на матеріалах скликань Європейського парламенту в м. Гент), використано для цього дослідження й укладено в Гентському університеті на кафедрі комунікацій, письмового й усного перекладу. До корпусу відібрано переклад і, власне, виступи на пленарних засіданнях Європейського парламенту упродовж 2006–2008 рр. 3-поміж мов-джерел корпусу – французька, іспанська, англійська й нідерландська мови. Відеофрагменти (доступні на сайті Європейського парламенту) транскрибовані відповідно до засадничих принципів корпусу <i>VALIBEL</i> (примітка перекладача – С. Б. : корпус розроблено представниками центру, сформованого на базі Лувенського католицького університету в Бельгії) (Бечі та ін., 2007). Поточний обсяг становить близько 220 000 токенів, проте корпус усе ще перебуває на етапі розробки. Під час перебігу дослідження покликалися на підкорпус французьких промов і їх усний переклад нідерландською мовою. Розмітку частин мови, лем та інших фрагментів здійснено за допомогою засобів <i>LeTs Preprocess Toolkit</i> (примітка перекладача – С. Б. : буквальне тлумачення назви – «Попередньо обробімо інструментарій») (Ван де Каутер та ін., 2013).</p>
<p>The corpus of non-interpreted Dutch is the sub-corpus of parliamentary debates (‘component g’) of the CGN (Corpus Gesproken Nederlands – corpus of spoken Dutch, Oostdijk 2000). The compilation of the CGN is the result of a cooperation between several Dutch and Flemish universities and was undertaken from 1998 until 2003. The Netherlandic part of component g contains about 213,000 tokens and the Flemish part contains about 133,000 tokens. The whole corpus is annotated for parts-of-speech and lemmas. Table 3.1 presents some summary frequencies of both corpora.</p>	<p>Корпус нідерландської мови, який не застосовують для усного перекладу, – це підкорпус парламентських дебатів («компонента g») корпусу <i>CGN, Corpus Gesproken Nederlands</i>, або <i>Corpus of spoken Dutch</i> (примітка перекладача – С. Б. : тлумачимо як корпус розмовної нідерландської мови) (Остдейк, 2000). Укладання корпусу <i>CGN</i> – результат співпраці кількох нідерландських і фламандських університетів упродовж 1998–2003 рр. Нідерландська частина «компоненти g» уміщує приблизно 213 000 токенів, а фламандська – близько 133 000 токенів. Увесь корпус анотований частинами мови й лемами. Таблиця 3.1 демонструє певні зведені частоти, узяті з обох корпусів.</p>

<p>For the quantitative part of this study, only the Dutch target texts of the interpreting corpus were used, representing just short of 35,000 tokens. The spoken Dutch corpus CGN is 10 times larger than the interpreting corpus. The distinction between the Netherlandic part and the Flemish part will not be taken into consideration in the analysis, because it is only relevant for sociolinguistic inquiry. The size of the interpreting corpus is of course an issue: corpus-based analyses of language are usually carried out on considerably more data. In interpreting research, however, such small numbers are not unusual and cautious generalizations are possible as long as the items under scrutiny are frequent in the corpus, which is obviously the case of filled pauses.</p>	<p>Для квантитативного складника дослідження застосували тексти, відібрані виключно з корпусу усного перекладу, цільова мова якого – нідерландська. Корпус відображає менш ніж 35 000 токенів. Корпус розмовної нідерландської мови <i>CGN</i> – у 10 разів більший за обсягом, ніж корпус усного перекладу. Ми не враховуватимемо розбіжностей між нідерландською та фламандською частинами, позаяк вони становлять цінність лише для соціолінгвістичної розвідки. Безсумнівно, обсяг корпусу усного перекладу – суттєва проблема, оскільки корпусно-базований аналіз мови зазвичай проводять на значно більшій кількості даних. Однак незначні показники не такі вже й рідкісні для дослідження усного перекладу. Виважені узагальнення такі можливі, якщо спостерігаємо високу частоту появи досліджуваних елементів, як-от у випадку слів-паразитів, або заповнювачів пауз.</p>
<p>In both corpora, the number of <i>uh</i>'s and <i>uhm</i>'s (or <i>euh</i>'s and <i>euhm</i>'s, as these are the transcription conventions in the EPICG) were counted by means of a Python script. From that selection, we first manually retrieved all intra-word filled pauses. Only those occurrences were selected in which the filled pause separates two parts of the word. In other words, a case like (4) was removed from the selection, because the part of the word that follows the filled pause repeats the onset of the word before the filled pause: (4) <i>moe-uh-moeten</i> (CGNg) for <i>moeten</i> 'must'</p>	<p>В обох корпусах підраховано кількість <i>uh</i>'s та <i>uhm</i>'s (або <i>euh</i>'s, <i>euhm</i>'s за конвенціями транскрибування <i>EPICG</i> – корпусу усного перекладу на матеріалах скликань Європейського парламенту в м. Гент). Для підрахунків застосували програмні засоби Пайтон. Передусім вручну відібрали всі заповнювачі пауз у межах слова. Отже, відібрано лише ті слова-паразити, які розділяють слово на дві частини. Саме тому нижченаведений приклад (4) вилучено з вибірки, позаяк частина слова, ужита після заповнювача паузи, повторює початок попереднього слова: (4) <i>moe-uh-moeten</i> (CGNg), де <i>moeten</i> – «мусити»</p>
<p>The remaining occurrences were submitted to quantitative and qualitative analyses to determine if intra-word filled pauses are more frequent in simultaneous interpreting than in non-mediated speech and whether they signal different kinds of planning difficulties.</p>	<p>Інші випадки піддаємо квантитативно-квалітативному аналізу, щоб визначити, заповнювачі пауз у межах слова частіше трапляються в синхронному перекладі чи в неопосередкованому мовленні, причому враховуємо ознаки подальших труднощів планування.</p>
<p>As this study specifically focuses on compounds, the intra-word filled pauses were subsequently subdivided in 3 categories: (i) filled pauses occurring in positions where no morphological boundary is situated.</p>	<p>Позаяк це дослідження зосереджене на складених словах, виокремлюємо три категорії заповнювачів пауз у межах слова: (i) Слова-паразити за відсутності морфологічних меж. Часто трапляються</p>

<p>This is often the case when speakers repair their delivery in the middle of words (5) (see also Bendazzoli et al. 2011) or when they pause at a syllabic boundary within a name (6):</p> <p>(5) <i>geïmplende-uh-menteerd</i> (CGNg) for <i>geïmplementeerd</i> ‘implemented’</p> <p>(6) <i>Ij-uh-meer</i> (CGNg) for <i>Ijmeer</i> small lake in the Netherlands</p> <p>(ii) filled pauses occurring at prefix, suffix or particle boundaries. The lexemes they affect are not compounds. They are complex lexemes obtained through a process of derivation. As such, they do not involve any restructuring of lexemes in different orders between source text and target text. Examples (7) and (8) show filled pauses at prefix and particle boundaries respectively:</p> <p>(7) <i>on-uh-acceptabele</i> (CGNg) for <i>onacceptabele</i> ‘unacceptable’</p> <p>(8) <i>terug-euh-gedrongen</i> (EPICGg) for <i>teruggedrongen</i> ‘pushed back’</p> <p>(iii) filled pauses occurring between two component parts of a compound, as illustrated by (9) and (10):</p> <p>(9) <i>parallel-uh-importen</i> (CGNg) for <i>paralelimporten</i> ‘parallel imports’</p> <p>(10) <i>nabuurschaps-euh-beleid</i> (EPICG) for <i>nabuurschapsbeleid</i> ‘neighbourhood policy’.</p>	<p>поміж слів у разі редагування мовцями власної промови (5) (Бендаццолі та ін.) або за час паузи на межі складу (6);</p> <p>(5) <i>geïmplende-uh-menteerd</i> (CGNg), де <i>geïmplementeerd</i> – «реалізований»;</p> <p>(6) <i>Ij-uh-meer</i> (CGNg), де <i>Ijmeer</i> – «озерце в Нідерландах».</p> <p>(ii) Слова-паразити на межі префікса, суфікса чи частки. Лексеми, на які вони впливають, не належать до складних слів. Вони – складені лексеми, отримані внаслідок словотвору. Вони не передбачають жодної реструктуризації лексем між текстом-джерелом і цільовим текстом. Приклади (7) і (8) ілюструють заповнювачі пауз на межі префікса й частки (відповідно):</p> <p>(7) <i>on-uh-acceptabele</i> (CGNg), де <i>onacceptabele</i> – «неприйнятний»;</p> <p>(8) <i>terug-euh-gedrongen</i> (EPICGg), де <i>teruggedrongen</i> – «вितіснений»;</p> <p>(iii) заповнювачі пауз між двома складовими частинами складного слова (9, 10):</p> <p>(9) <i>parallel-uh-importen</i> (CGNg), де <i>paralelimporten</i> – «паралельний імпорт»;</p> <p>(10) <i>nabuurschaps-euh-beleid</i> (EPICG), де <i>nabuurschapsbeleid</i> – «політика сусідства».</p>
<p>No particular problems arose during categorization. Some examples present aspects of both (i) and (iii), as illustrated in (11), (12) and (13):</p> <p>(11) <i>kamerbr-uh-breed</i> (CGN) for <i>kamerbreed</i> ‘covering the whole width of the room’</p> <p>(12) <i>oorsprangsk-uh-land</i> (GCN) for <i>oorsprongsland</i> ‘home country’</p> <p>(13) <i>klimaats-euh-verandering</i> (EPICG) for <i>klimaatverandering</i> ‘climate change’.</p>	<p>Під час категоризації не виникло жодних особливих проблем. Нижченаведені приклади (11), (12) і (13) проявляють вищезгадані аспекти (i) та (iii):</p> <p>(11) <i>kamerbr-uh-breed</i> (CGN), де <i>kamerbreed</i> – «що охоплює всю площу приміщення»;</p> <p>(12) <i>oorsprangsk-uh-land</i> (GCN), де <i>oorsprongsland</i> – «Батьківщина»;</p> <p>(13) <i>klimaats-euh-verandering</i> (EPICG), де <i>klimaatverandering</i> – «зміна клімату».</p>
<p>Example (11) presents a compound interrupted at a point where the compound’s second member is already partly articulated. The example was therefore categorized as a type (i) case. In (12), the filled pause seems to be articulated at the juncture between the compound’s component parts. However, the first member of the compound is ill-formed and the filled pause is more likely to be the onset of a repair than a sign of problematic planning of the compound. Example (12) was</p>	<p>Приклад (11) ілюструє складне слово, яке перерване в такий спосіб, що другий складник уже частково вимовлений. Цей приклад зарахували до категорії (i). У (12) заповнювач паузи артикулюється на межі між частинами складного слова. Однак перший складник граматично не правильний, а заповнювач паузи, найімовірніше, слугує початком редагування, аніж ознакою сумнівного планування основоскладання, а відтак</p>

<p>therefore also analyzed as a type (i) case. Finally, (13) presents a filled pause separating the two parts of the compound, but the first member ends in -s, which is a non-standard ending in this particular case. As -s is a standard ending in other cases, example (13) was categorized as a type (iii) case.</p>	<p>приклад (12) належний до групи (i). Урешті-решт (13) зображає заповнювач паузи, який розділяє дві частини складного слова, у якому перший складник закінчується на -s, що не притаманно для цього прикладу. Однак в інших випадках закінчення -u вважають нормативним, тому (13) належить до категорії (iii).</p>
<p>In order to verify whether the component parts of compounds with filled pauses are more frequent overall in speakers' production than in interpreters' production, the frequencies of the component parts were calculated for each corpus separately. As the literature on lexical access prescribes (Shoolman and Andrews 2003; Duñabeitia et al. 2007), only lexemes occurring as autonomous units in speech were counted. Finally, the individual frequencies were averaged separately for speakers and interpreters.</p>	<p>Частоти компонентів складних слів обчислені в кожному корпусі, щоб, зокрема, верифікувати, чи заповнювачі пауз частіше трапляються в промовах мовців чи все-таки в мовленні усних перекладачів. Відповідно до джерел на тему лексичного доступу (Шульман й Ендрюс 2003; Дунабейтія та ін., 2007), ураховували лише ті лексеми, які функціонують як автономні одиниці в мовленні. Обчислено середні значення індивідуальних частот для мовців та усних перекладачів зокрема.</p>
<p>As our third research question is based on different constituent orderings in Dutch and French compound nouns, the French source speeches of the interpreting data will also be used in the qualitative study to check if filled pauses in target compound nouns could be triggered by source compound nouns with a different constituent order.</p>	<p>Третій аспект дослідження зосереджений на відмінному впорядкуванні компонентів складних слів нідерландської та французької мов. Тому дані, відібрані з французьких промов-джерел усного перекладу, застосовуватимуть задля проведення квалітативного дослідження, аби перевірити, чи заповнювачі пауз у складних іменниках цільової мови обумовлені розбіжним упорядкуванням компонентів слів мови-джерела.</p>
<p>3.6. Results 3.6.1. Frequencies of Intra-Word Filled Pauses The high cognitive load involved in interpreting and especially in interpreting compounds is expected to result in higher numbers of intra-compound filled pauses. To check this, we first counted all intra-word filled pauses, whether they occurred in compounds or in other words. In all, 93 intra-word filled pauses were found in the CGNg, 24 in the EPICG. The list of examples can be found in Annex 1. Absolute and normalized frequencies are shown in Table 3.2.</p>	<p>3.6. Результати 3.6.1. Частота появи заповнювачів пауз у структурі лексеми Очікують, що високе когнітивне навантаження, яке властиве усному перекладу, зокрема передачі складних слів, призведе до збільшення кількості заповнювачів пауз у межах слова. Задля перевірки підрахуємо всі слова-паразити, які трапляються в структурі лексем (незалежно від того чи вони належать до складних слів). Загалом у корпусі <i>CGNg</i> виявили 93 заповнювачі пауз, а в <i>EPICG</i> – 24. Додаток 1 наводить список прикладів. Таблиця 3.2 ілюструє абсолютні й нормалізовані частоти.</p>
<p>Clearly, intra-word filled pauses are considerably more frequent in interpreting than in non-mediated production ($\chi^2 = 18.025$, $df = 1$, $p < 0.0001$). Our first research</p>	<p>Очевидно, що заповнювачі пауз у межах слова значно частотніші в усному перекладі, ніж у неопосередкованому мовленні ($\chi^2 = 18.025$, $df = 1$, $p < 0.0001$).</p>

<p>question can thus be answered positively: intra-word filled pauses are significantly more frequent in the cognitively most demanding task. Table 3.3 shows that, compared to the total number of filled pauses, proportionally more filled pauses occur in intra-word position in interpreting.</p>	<p>Отже, перший аспект дослідження може надати ствердну відповідь: поява слів-паразитів у структурі лексем вища саме в когнітивно складнішому завданні. Таблиця 3.3 зображає, що порівняно із загальною кількістю слів-паразитів в усному перекладі натрапляємо на пропорційно більшу кількість заповнювачів пауз у межах слова.</p>
<p>The difference is significant ($\chi^2 = 3.8952$, $df = 1$, $p = 0.0484$), meaning that interpreting as the cognitively most demanding of both tasks specifically increases the frequency of intra-word filled pauses vs. non-mediated production.</p>	<p>Різниця суттєва ($\chi^2 = 3,8952$, $df = 1$, $p = 0,0484$), а відтак доходимо думки, що усний переклад як когнітивно вимогливіше завдання проявляє вищу частоту заповнювачів пауз у структурі лексем, аніж у неопосередкованому мовленні.</p>
<p>Table 3.4 presents the share of the different categories of intra-word filled pauses.</p>	<p>Таблиця 3.4 подає частку заповнювачів пауз у структурі лексеми, належних до різних категорій.</p>
<p>Clearly, most intra-word pauses occur at morphological boundaries, confirming the observation made by Althof et al. (1996) on German corpus data. This tendency is stronger in interpreters. Actually, the only case found in the interpreting corpus of a filled pause occurring away from a morphological boundary is the following one: (14) Cohn-euh-Bendit.</p>	<p>Зауважуємо, що більшість заповнювачів пауз трапляються на морфологічних зіткненнях, що підтверджує результати спостереження, проведеного Альтгофом та ін. (1996) на матеріалі корпусу німецької мови. Така тенденція сильніше проявляється в промові усних перекладачів. Щоправда, у корпусі усного перекладу надibuємо поодинокий випадок заповнювача паузи за межами морфологічних зіткнень, як-от: (14) Cohn-euh-Bendit.</p>
<p>As 'Cohn-Bendit' is a surname, the position of the filled pause was analyzed as a non-morphological boundary.</p>	<p>Позаяк <i>Cohn-Bendit</i> – прізвище, трактуємо позицію заповнювача паузи як неморфологічної межі.</p>
<p>With regard to compounds in particular, the percentages are close and differences are non-significant ($\chi^2 = 0.3478$, $df = 1$, p-value = 0.5553). Interpreters are on the whole more compelled to produce intra-word and intra-compound filled pauses than speakers, but this does not seem to significantly affect compounds in particular.</p>	<p>Щодо складних слів: відсоткові значення доволі близькі, а розбіжності не суттєві ($\chi^2 = 0,3478$, $df = 1$, $p = 0,5553$). Отже, на противагу, власне, мовцям, усні перекладачі більш схильні до вживання заповнювачів пауз у межах простих і складних слів. Однак це не чинить істотного впливу на складні слова, зокрема.</p>
<p>3.6.2. Frequencies of Interrupted Compounds and Their Component Parts The cognitive load in both speakers and interpreters is expected to vary with the frequency of the compounds' component parts. The more frequent these are as autonomous lexemes, the easier they are accessible in the mental lexicon, which is assumed to result in fewer planning difficulties, as manifested by filled pauses. This effect should be observable in both</p>	<p>3.6.2. Частоти перерваних складних слів та їхніх основ Очікують, що когнітивне навантаження мовців та усних перекладачів залежатиме від кількості основ складних слів. Вища поява самостійних слів зумовлює полегшений доступ до них у ментальному лексиконі, а відтак знижує ступінь складності планування, яка проявляється в уживанні слів-паразитів. Подібне спостерігають у продукуванні первинного і</p>

<p>interpreting and non-mediated language production, but as interpreting involves higher cognitive load, filled pauses are likely to affect lexemes that are higher up on the frequency list than is the case in non-mediated language production. Table 3.5 shows the average normalized frequencies of the interrupted compounds' component parts within their respective corpus. The average frequency of the compounds themselves is also included. Figure 3.1 presents the box plots corresponding to the data in Table 3.5.</p>	<p>вторинного текстів, однак усний переклад (як вторинний текст) володіє вищим когнітивним навантаженням. Заповнювачі пауз схильні впливати на лексеми, які розташовані на вищих позиціях частотного списку, аніж у неопосередкованому мовленні (як первинному тексті). Таблиця 3.5 ілюструє середнє нормалізоване значення частот перерваних основ складних слів у межах відповідного корпусу. Тут наявна й, власне, середня частота появи складних слів. Рис. 3.1 зображає діаграми розмаху, відповідно до даних, поданих у таблиці 3.5.</p>
<p>It appears indeed that, in the interpreting corpus, the compounds with filled pauses consist of lexemes that are on average significantly more frequent than the lexemes used in interrupted compounds in the non-mediated corpus (Wilcoxon's Rank Sum Test: $W = 1238.5$, $p < 0.0001$). The compounds themselves are also more frequent (Wilcoxon's Rank Sum Test: $W = 175$, $p < 0.0001$). This seems to indicate that the high cognitive load interpreters experience increases the likelihood that they will pause inside a compound, even though the component lexemes are frequent and, thus, easily retrievable. However, caution is required in interpreting the data, as the sample size is extremely small in the case of interpreting, boosting relative frequencies of infrequent tokens, such as compounds.</p>	<p>Направду, у корпусі усного перекладу складні слова, перервані заповнювачами пауз, складаються з лексем, які за врахування середнього значення куди частотніші, аніж лексеми, які входять до складу перерваних складних слів корпусу неопосередкованого мовлення (за критерієм суми рангів Вілкосона: $W = 1238,5$, $p < 0,0001$). Власне, складні слова також проявляють вищу частоту (за критерієм суми рангів Вілкосона: $W = 175$, $p < 0,0001$). Це засвідчує те, що усні перекладачі з високим когнітивним навантаженням підвищують імовірність творення пауз у межах складного слова, навіть якщо складова лексема часто трапляється, а відтак піддається легшому відновленню. Проте необхідно залишатися обачним при здійсненні усного перекладу, позаяк у цьому разі обсяг вибірки надзвичайно обмежений, а відносні частоти нечастотних tokenів, як-от складних слів, підвищені.</p>
<p>The quantitative study was therefore supplemented with a qualitative analysis of the data, which showed that a considerable part of the cases where speakers of Dutch pause at compound-internal boundaries occur when one of the component parts of the compound is an abbreviation, a number or a name: (15) <i>cbs-uh-cijfers</i> (GGNg) 'cbs figures' (CBS or <i>Centraal Bureau Statistiek</i> is the Dutch public service in charge of official statistics)</p>	<p>Отож квантитативне дослідження доповнили квалітативним аналізом даних, який виявив значну частку випадків, коли носії нідерландської мови роблять паузу на межі основ складного слова, де один із компонентів – абрєвіатура, число або назва, наприклад: (15) <i>cbs-uh-cijfers</i> (GGNg), тобто «cbs-показники», де CBS (<i>Centraal Bureau Statistiek</i>) – Центральне статистичне бюро, Нідерландська державна служба з питань офіційної статистики</p>
<p>(16) <i>woz-uh-waarde</i> (GGNg) 'woz value' (WOZ or <i>waardering onroerende zaken</i> refers to an assessment of property value)</p>	<p>(16) <i>woz-uh-waarde</i> (GGNg), себто «woz-значення», де WOZ (<i>waardering onroerende zaken</i>) – оцінка нерухомого майна;</p>

<p>(17) vijftienprocent-uh-eis (GGNg) ‘fifteen percent vow’ (vow made by the Dutch green party GroenLinks to raise the purchase power of people on social benefits by fifteen percent in four years’ time)</p>	<p>(17) <i>vijftienprocent-uh-eis</i> (GGNg), тобто «клятва п’ятнадцяти відсотків», що слугує обітницею нідерландської партії «Зелені ліви» (<i>GroenLinks</i>), покликаною підвищити купівельну спроможність людей, які отримують соціальну допомогу, – п’ятнадцять відсотків за чотири роки.</p>
<p>In all, 16 of these cases were found, i.e. 23% of the total number of compound-internal filled pauses. It seems plausible that compounds like (15), (16) and (17) are more challenging to produce than compounds consisting of standard lexical items: they associate dissimilar types of items in combinations whose frequencies are extremely low.</p> <p>In interpreting, only one example involving numbers was found:</p> <p>(18) tweeduizend-euh-negen (EPICG) ‘two thousand nine’</p>	<p>Загалом виявили 16 випадків, тобто 23% від загальної кількості заповнювачів пауз у структурі складних слів. Уважаємо доволі правдоподібним те, що складні лексеми, як-от у прикладах (15), (16) і (17), важче відтворити, аніж складні слова, до складу яких входять стандартні лексичні одиниці, адже вони об’єднують різномірні типи слів, частота яких – виключно низька.</p> <p>В усному перекладі натрапили на поодинокий приклад уживання чисел, а саме:</p> <p>(18) <i>tweeduizend-euh-negen</i> (EPICG), тобто «дві тисячі дев’ять».</p>
<p>This instance is different from instances found in the CGN, as it presents a compound numeral consisting entirely of numbers. Compound numerals, especially those referring to years are frequent enough not to cause significant cognitive load in speakers. Accordingly, there are no such examples in the CGN. Experimental research has shown that interpreters do experience difficulties with numerals rendering them erroneously in nearly one third of the cases (Mazza 2001). At text level, however, Plevoets and Defrancq (2016) could not find evidence for the hypothesis that more numerals lead to more filled pauses.</p>	<p>Вищенаведений приклад різниться від інших, виявлених у <i>CGN</i>, позаяк саме він представляє складений числівник, до структури якого належать лише числа. Складені числівники, особливо ті, які позначають роки, трапляються доволі часто, а відтак не спричиняють суттєвого когнітивного навантаження для мовців. Отже, не виявляємо подібних прикладів у <i>CGN</i>. Проте, згідно з результатами експериментального дослідження, один із трьох усних перекладачів таки стикається з труднощами, пов’язаними з коректністю передачі числівника (Мецца, 2001). Однак на текстовому рівні Плеветсові та Дефранкові (2016) не вдалося підтвердити гіпотезу, що вища поява числівників призводить до більшої кількості слів-паразитів.</p>
<p>There are no examples in the interpreting corpus of filled pauses occurring in compounds with abbreviations and names. This does not mean that interpreters are particularly good at producing these kinds of compounds. A detailed analysis of the interpreting corpus reveals that interpreters simply seem to avoid that form of compounding altogether: only 5 compounds with abbreviations were found, none of which has a filled pause.</p>	<p>У корпусі усного перекладу не виявили заповнювачів пауз, які трапляються в структурі складних слів з умістом абрєвіатури чи назви. Однак це не засвідчує те, що усним перекладачам вдається доволі якісно відтворити такі типи складних слів. Розлогий аналіз корпусу усного перекладу доводить, що, найімовірніше, усні перекладачі уникають подібної словотвірної форми. Загалом натрапили на 5 складних слів із компонентом абрєвіатури, і жодне з них не містило заповнювача паузи.</p>

<p>The qualitative analysis seems to support the aforementioned quantitative finding: interpreters pause significantly more in compound lexemes, and they pause in compounds made of more familiar lexemes. Comparing the extent to which compounds consisting of standard lexical items (i.e. other than abbreviations, numerals and names) are interrupted with a filled pause, interpreters score a lot higher than speakers: 17 cases in interpreting (or 70.8% of all intra-word filled pauses) and 53 cases in non-mediated speech (or 57.6% of all intra-word filled pauses). Interpreters thus appear to experience cognitive load at lower levels of complexity than speakers. This is probably due to the cognitive load of the interpreting process itself.</p>	<p>Отже, квалітативний аналіз підтверджує результати вищезгаданої квантитативної розвідки: усні перекладачі значно частіше зупиняються в разі появи складної лексичної одиниці, а також здійснюють паузи в межах складного слова, до структури якого належать доволі звичні лексеми. Порівняймо з частотою появи складних слів з умістом стандартних лексичних одиниць (тобто відмінних від абрєвіатур, чисел і назв), які перервані заповнювачами пауз. Усні перекладачі проявляють істотно вищу статистику, аніж мовці, а саме: 17 випадків в усному перекладі (чи 70,8% від усіх заповнювачів пауз у межах лексеми) та 53 зразки, відібрані з неопосередкованого мовлення (або 57,6% знову-таки від усіх заповнювачів пауз у структурі лексеми). Відтак усні перекладачі демонструють вищий рівень когнітивного навантаження на нижчих рівнях складності, аніж мовці, що, мабуть, зумовлено, власне, перекладацьким процесом.</p>
<p>As far as the last research question is concerned, i.e. whether compound-internal filled pauses can be related to translating left-headed compounds in French with right-headed compounds in Dutch, the answer is definitely positive. In 17 out of 18 cases the Dutch compound is the translation of a French compound presenting its component parts in reverse order. The only remaining case is the numeral already quoted in (18). Some examples (19–21) are given below. The equivalent compounds in French and Dutch are shown in bold type face. The equivalent component parts are identified by underlining. The English gloss is provided by the authors:</p>	<p>Останній аспект дослідження полягає у взаємозв'язаності заповнювачів пауз внутрішньої структури складного слова з перекладом преמודифікаторів і залежних слів французькою та нідерландською мовами (відповідно). Безсумнівно, між ними наявний певний взаємозв'язок. У 17 з 18 випадків складне слово нідерландської мови слугує перекладом французького складного слова, що зворотно відображає його складники. Єдиний досі не розглянутий приклад (18) – числівник. Ілюстративний матеріал (19–21) наведений нижче. Еквівалентні складні слова французької та нідерландської мов виокремлено напівжирним шрифтом. Також підкреслено тотожні компоненти. Автори подають тлумачення англійською мовою (примітка перекладача – С. Б. : трактуємо відповідні значення українською мовою):</p>
<p>(19) Fr. force est de constater que les égoïsmes nationaux l'ont emporté sur une stratégie ambitieuse visant à faire de l'Europe l'économie de la connaissance la plus compétitive au monde mais le verre n'est qu'à moitié vide pour les sept ans à venir les crédits de <u>recherche</u> constitueront</p>	<p>(19) <i>Fr. force est de constater que les égoïsmes nationaux l'ont emporté sur une stratégie ambitieuse visant à faire de l'Europe l'économie de la connaissance la plus compétitive au monde mais le verre n'est qu'à moitié vide pour les sept ans à venir les crédits de recherche constitueront néanmoins le</i></p>

<p>néanmoins le troisième budget de l'Union (EPICG_2006.13.06_Activités de la recherche, de développement technologique et de démonstration_Robert_Goebbels_fr)</p> <p><i>'there is no escaping the conclusion that national egoism won a victory over the ambitious strategy aiming at transforming Europe into the most competitive knowledge economy in the world however the glass is only half empty for the seven years to come the research funds will nevertheless make up the third biggest budget in the Union'.</i></p> <p>Nl. maar het nationaal egeis/egoïsme heeft euh gewonnen euh van euh de Europese ambitie om het concurrerendst te worden in de wereld onderzoeks-euh-gelden zijn de derde begroting van de Unie qua grootte (EPICG_2006.13.06_Activités de la recherche, de développement technologique et de démonstration_Robert_Goebbels_I_nl).</p>	<p><i>troisième budget de l'Union</i> (EPICG_2006.13.06_Activités de la recherche, de développement technologique et de démonstration_Robert_Goebbels_fr)</p> <p>«Не можемо уникнути того висновку, що національний егоїзм таки здобув перемогу над амбітною стратегією, націленою на трансформацію Європи в найбільш конкурентоспроможну економіку знань у світі; хоча склянка залишатиметься лише напівпорожньою упродовж подальших семи років, дослідницькі фонди все-таки скановитимуть третій найбільший бюджет у Союзи».</p> <p><i>Nl. maar het nationaal egeis/egoïsme heeft euh gewonnen euh van euh de Europese ambitie om het concurrerendst te worden in de wereld onderzoeks-euh-gelden zijn de derde begroting van de Unie qua grootte</i> (EPICG_2006.13.06_Activités de la recherche, de développement technologique et de démonstration Robert Goebbels I nl).</p>
<p>(20) Fr. je me félicite aussi du fait que les délais de transposition/et de sanction/contenus dans cette directive refonte en cas de non mise en œuvre du texte aient été réduits par rapport à la proposition initiale (EPICG_2006.01.06_Égalité des chances et de traitement entre hommes et femmes en matière d'emploi et de travail (débat)_Bernadette Vergnaud_fr)</p> <p><i>'I am also pleased that the transposition and sanction periods referred to in this reform directive in case of non-implementation of the text were shortened in comparison to the initial proposal'.</i></p> <p>Nl. ik ben ook blij met het feit dat de omzettings-euh-termijn en de sancties die zijn opgenomen in deze/richtlijn in geval van niet-omzetting van de tekst niet-toepassing van de tekst/zijn euh euh verkort (EPICG_2006.01.06_Égalité des chances et de traitement entre hommes et femmes en matière d'emploi et de travail (débat)_Bernadette Vergnaud_I_nl).</p>	<p>(20) Fr. je me félicite aussi du fait que les délais de transposition/et de sanction/contenus dans cette directive refonte en cas de non mise en œuvre du texte aient été réduits par rapport à la proposition initiale (EPICG_2006.01.06_Égalité des chances et de traitement entre hommes et femmes en matière d'emploi et de travail (débat)_Bernadette Vergnaud_fr).</p> <p>«Мені також приємно, що в разі недотримання тексту періоди транспонування й санкціонування, зазначені в директиві щодо реформування, таки скоротили, на противагу початковій пропозиції».</p> <p><i>Nl. ik ben ook blij met het feit dat de omzettings-euh-termijn en de sancties die zijn opgenomen in deze/richtlijn in geval van niet-omzetting van de tekst niet-toepassing van de tekst/zijn euh euh verkort</i> (EPICG_2006.01.06_Égalité des chances et de traitement entre hommes et femmes en matière d'emploi et de travail (débat)_Bernadette Vergnaud_I_nl).</p>
<p>(21) Fr. je suis par contre préoccupé pour l'instrument de voisinage/cet instrument soulève les mêmes problèmes que l'instrument de développement (EPICG_2006.17.05_financing_pierreschapir_a_fr).</p>	<p>(21) Fr. je suis par contre préoccupé pour l'instrument de voisinage/cet instrument soulève les mêmes problèmes que l'instrument de développement (EPICG_2006.17.05_financing_pierreschapira_fr).</p>

<p><i>'on the other hand I am deeply concerned about the neighbourhood instrument for that instrument the same problems arise as in the case of the development instrument'.</i></p> <p>Nl. ik ben wel bezorgd over het nabuuerschaps-euh-instrument dat heeft dezelfde problemen als het ontwikkelings-euh-euh-instrument (EPICG_2006.17.05_financing_pierresch apira_1_fr).</p>	<p>«З іншого боку, я глибоко занепокоений інструментом сусідства, адже тут виникають ті самі проблеми, що й у разі інструменту розвитку».</p> <p>Nl. ik ben wel bezorgd over het nabuuerschaps-euh-instrument dat heeft dezelfde problemen als het ontwikkelings-euh-euh-instrument (EPICG_2006.17.05_financing_pierresch apira_1_fr).</p>
<p>The last example is especially striking as the only lexemes affected by filled pauses are compounds and because all compounds in the sentence are affected. In addition, the second members of both compounds are identical; successful lexical access in the first case does not seem to facilitate lexical access in the second case. On the contrary: the second compound is interrupted by a double filled pause 'euh-euh'. Example (21) thus strongly suggests that compounds are an important factor in the increase of cognitive load during interpretation, as only the compounds are affected by filled pauses. Moreover, lexical access and retrieval are unproblematic in the second case: the second member of the compound is frequent in the European Parliament's discourse ('instrument' has a normalized frequency of 0.37 per thousand words) and it is prompted by its use in the first compound. It thus seems that the only explanation for the filled pauses lies in the permutation of the compound's component parts between source and target text.</p>	<p>Останній приклад особливо вражає, позаяк єдиними лексемами, які зазнали впливу заповнювачів пауз, послуговували всі складні слова в реченні. Окрім цього, другі компоненти обох складних слів ідентичні, проте перший успішний лексичний доступ не полегшує другого. На противагу, другий випадок перерваний подвійним заповнювачем паузи <i>euh-euh</i>. Отже, приклад (21) наполягає на тому, що складні слова слугують істотною передумовою для збільшення когнітивного навантаження під час усного перекладу, оскільки заповнювачі пауз чинять на них вплив. У другому випадку також стикаємося з проблематичним лексичним доступом і пошуком: спостерігаємо частотну появу другого складника в дискурсі скликань Європейського парламенту (де нормалізована частота лексеми <i>instrument</i> – 0,37 на 1 000 слів), що зумовлено її застосуванням у першому складникові. Отже, єдине обґрунтування заповнювачів пауз полягає в перестановці складових частин сполуки між текстом-джерелом і цільовим текстом.</p>
<p>3.7. Conclusions</p> <p>The aim of this chapter was to investigate cognitive load in interpreters on the basis of one particular type of filled pauses, namely intra-compound pauses, and a comparison between interpreted and non-interpreted language. The three research questions focused on different aspects of cognitive load: first of all, we wanted to find out whether higher cognitive load resulted in higher numbers of disfluencies, such as filled pauses. The combined memory and planning efforts involved in interpreting compounds, together with the overall cognitive load of interpreting, were assumed to significantly</p>	<p>3.7. Висновки</p> <p>Мета цього розділу – дослідити когнітивне навантаження, яке властиве усним перекладачам. Основою розвідки послуговували слова-паразити, зокрема внутрішньоскладові паузи, і порівняння мов перекладу й оригіналу. Три аспекти дослідження зосереджені на різних зрізах когнітивного навантаження. Передусім ми мали намір виявити, чи вищий рівень когнітивного навантаження призводить до більшої кількості недоліків, як-от: слів-паразитів. Спільні зусилля пам'яті та планування, націлені на усний переклад складених слів, суттєво підвищують</p>

<p>increase the frequency of intra-compound filled pauses in interpreting. Secondly, we investigated whether higher cognitive load hampered lexical access, making it more difficult for the interpreter to retrieve comparatively more frequent lexemes as building blocks for compounds. Inefficient lexical access was assumed to result in filled pauses affecting compounds with more frequent lexemes. Finally, we analyzed one particular presumed source of cognitive load, i.e. the planning and memory efforts in interpreting caused by cross-linguistic differences in the order of the component parts of compounds. All analyses were based on a corpus of Dutch interpreting data from the European Parliament and a corpus of non-mediated Dutch data from Belgian and Dutch parliaments.</p>	<p>частоту появи внутрішньоскладових заповнювачів пауз в усному перекладі (за врахування загального когнітивного навантаження, притаманного перекладацькому процесу). По-друге, ми з'ясували, чи підвишене когнітивне навантаження перешкоджає лексичному доступу, а саме: чи воно, справді, ускладнює «допуск» перекладача до відносно частотніших лексем, які слугують структурними елементами складених слів. Ми припустили, що неефективний лексичний доступ призводить до появи заповнювачів пауз у складених словах, структурні елементи яких – частотніші лексеми. Зрештою, ми проаналізували одне ймовірне джерело когнітивного навантаження, як-от: зусилля, необхідні в усному перекладі для планування й запам'ятовування. Подібне напруження викликано міжлінгвістичними розбіжностями в упорядкуванні компонентів складеного слова. Отже, основою аналізу послугували корпус усного перекладу нідерландської мови (на матеріалах скликань Європейського парламенту) та корпус даних неопосередкованого мовлення (на матеріалах засідань парламентів Бельгії та Нідерландів).</p>
<p>The results from our corpus study allowed us to answer the three research questions positively: intra-word filled pauses were found to be significantly more frequent in interpreting than in non-mediated speech. They were also found to be significantly more frequent than filled pauses occurring in other positions. Intra-compound filled pauses did not appear to be more frequent than filled pauses occurring in other positions inside complex lexemes. The average frequency of the lexemes found in compounds with filled pauses is significantly higher in interpreting than in non-mediated speech. Finally, in all cases of intra-compound filled pauses but one, the compound had been translated from a French compound whose component parts occurred in reverse order.</p>	<p>Результати корпусного дослідження дали нам змогу ствердно відповісти на три питання: поява внутрішньоскладових заповнювачів пауз істотно вища в усному перекладі, ніж у неопосередкованому мовленні. Окрім цього, у такому разі слова-паразити значно частотніші, ніж ті, що трапляються в інших позиціях. Однак внутрішньоскладові заповнювачі пауз не проявляють вищу частотність, ніж слова-паразити, на які натрапляємо в інших позиціях складених лексем. Середня частотність виявлених складених слів із заповнювачами пауз значно вища в усному перекладі, ніж у неопосередкованому мовленні. Зрештою, у всіх, за винятком одного, випадках, пов'язаних із заповнювачами пауз внутрішньої структури, переклад французької словосполучки зазнав інверсії компонентів.</p>
<p>It should be reminded that the data sets resulting from the aforementioned</p>	<p>Варто нагадати, що набори даних, отримані внаслідок вищенаведеної</p>

methodology are limited. In this chapter, we therefore also performed a qualitative analysis, looking at the nature of the compounds' component parts. Ideally, however, the analyses should be replicated on the basis of larger datasets.

методології, обмежені, а в цьому розділі ми здійснили квалітативний аналіз з огляду на природу складових компонентів складених слів. Однак варто проводити аналіз на основі більших наборів даних.

Література

1. Балла М.І. Англо-український словник : у 2 т. Київ : Освіта, 1996.
2. Гончаренко Л.О. Сутність поняття «переклад» в міждисциплінарному та перекладознавчому аспектах. *Молодий вчений. Серія «Філологічні науки»*. Херсон, 2017. № 11 (51). С. 196–201.
3. Кальниченко О.А., Подміногін В.О. Переклад vs адаптація. *Збірник наукових праць В.О. Подміногіна з історії та теорії перекладу* / авт.-упоряд.: О.А. Кальниченко, Д.І. Панченко. Харків : Вид-во НУА, 2017. С. 68–81.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2004. 4 вид. 575 с.
5. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2018. 5 вид. 656 с.
6. Ключник О.В., Грицик Г.О. Труднощі науково-технічного перекладу. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1408>.
7. Колесник А.О., Белікова О.Ф. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі : збірник наук. праць. Харків, 2010. Вип. 1. С. 719–727.
8. Монтгомері Скотт Л. Науковий переклад / переклад з англ. Г. Сташків. С. 250–257.
9. Науменко Л.П., Гордєєва А.Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську = Practical Course of Translation from English into Ukrainian : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2011. 138 с.
10. Овадюк О.В. Лексичні та граматичні особливості перекладу науково-технічних текстів. *Науковий вісник каф. ЮНЕСКО КНЛУ*.

Серія «Філологія, педагогіка, психологія» : збірник наук. праць. Київ, 2000. Вип. 24. С. 107–111.

11. Павлова О. Терміни, професіоналізми і номенклатурні знаки (до проблеми класифікації спеціальної лексики). *Вісник НУ «ЛП»*. Львів, 2008. № 620 : Проблеми української термінології. С. 49–54.

12. Поворознюк Р.В. «Модель розподілу зусиль» Д. Жилия як запорука успіху усного перекладу. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. Херсон, 2016. Вип. 3. С. 44–48.

13. Сухарева А.І. Визначення транспозиції частин мови як перекладацького прийому. *Наука – перші кроки : тези доп. XI Регіональної студ. наук.-техн. конф. : у 4 т. / ДВНЗ «ПДТУ»*. Маріуполь, 2017. Т. 2. С. 108–109.

14. Шилінська І.Ф. Лексико-граматичні особливості перекладу науково-технічних текстів. *Науковий вісник ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Серія «Германська філологія»* : збірник наук. праць. Чернівці, 2014. Вип. 692–693. С. 321–324.

15. Bauer L. Compounds and Multi-word Expressions in English. *Complex Lexical Units: Compounds and Multi-word Expressions* / ed. by B. Schlücker. De Gruyter, 2019. P. 45–68.

16. Byrne Jo. Scientific and Technical Translation Explained: A Nuts and Bolts Guide for Beginners. New York : Routledge, 2014. 230 p.

17. Collins English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com>.

18. Defrancq B., Plevoets K. Over-uh-Load, Filled Pauses in Compounds as a Signal of Cognitive Load. *Making Way in Corpus-based Interpreting Studies* / ed. by M. Russo, Cl. Bendazzoli, B. Defrancq. Singapore : Springer Nature, 2018. P. 43–64.

19. Herman M. Technical Translation Style: Clarity, Concision, Correctness. *Scientific and Technical Translation* / ed. by S.E. Wright, L.D. Wright. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1993. P. 11–19.

20. Krein-Kühle M. Equivalence in Scientific and Technical Translation: A Text-in-Context-based Study. Salford : ESRI, 2003. 382 p.

21. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com>.

22. Newmeyer Fr.J. Linguistics: The Cambridge Survey. Cambridge/New York/ort Chester/Melbourne/Sydney : CUP, 1988. Vol. 1 : Linguistic Theory : Foundations. 500 p.

23.Sadovska M.I. Peculiarities of term subclasses. *Вісник НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського»*. Серія «Філологія. Педагогіка». Київ, 2015. Вип. 5. С. 133–139.

24.Saldanha G. Principles of Corpus Linguistics and their Application to Translation Studies Research. Birmingham, 2009.

25.Shchypachova D.S. Lexical-stylistic transformations in the English-Ukrainian scientific and technical translation. *Вісник МДУ*. Маріуполь : Принт-Сервіс, 2018. Вип. 18. С. 349–354.

Information about the authors:

Babiak Solomiia Andriivna,

Master's Student at the Department of Applied Linguistics
Institute of Computer Sciences and Information Technologies
of the Lviv Polytechnic National University
5, Stepan Bandera str., Lviv, 79013, Ukraine

Hrytsiv Nataliia Mykolaivna,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
5, Stepan Bandera str., Lviv, 79013, Ukraine